

**JE ALI NI? –
TO JE ZDAJ VPRAŠANJE**

RAZISKOVALNA NALOGA

Avtorja: Tibor Novak
Anže Šibila

Kidričevo, 2020



Osnovna šola KIDRIČEVO
s podružnico Lovrenc na Dravskem polju
in enoto Vrtec Kidričevo



JE ALI NI? – TO JE ZDAJ VPRAŠANJE

FILOZOFIJA IN SOCIOLOGIJA
RAZISKOVALNA NALOGA

Avtorja: Tibor Novak

Anže Šibila

Mentorica: Jana Jerenec

Kidričevo, 2020





Slika 1: Štirje letni časi. (Majcenovič, 2020)

ZAHVALA

Pri izdelavi raziskovalne naloge se za pomoč, strokovno usmerjanje in nasvete zahvaljujema mentorici Jani Jerenec.

Prav tako se zahvaljujema učiteljici likovne umetnosti Aleksandri Vidovič za pomoč pri likovnih izdelkih, slovenistki Jasni Medved za lektoriranje raziskovalne naloge ter anglistu Tomažu Klajdariču za prevod povzetka v angleščino.

Posebna zahvala gre OŠ Kidričevo, vsem sodelujočim anketirancem ter vsem, ki so naju spodbujali (starši, stari starši, sorodniki ...) in nama pomagali pri nastanku raziskovalne naloge.

KAZALO VSEBINE

POVZETEK.....	8
ABSTRACT	9
1 UVOD.....	10
1.1 Opredelitev področja in opis problema.....	10
1.2 Raziskovalna vprašanja	11
1.3 Hipoteze	11
1.4 Predvidene metode raziskovanja.....	12
2 TEORETIČNI DEL.....	13
2.1 Kaj je religija?	13
2.2 Posmrtno življenje.....	13
2.2.1 Stara verstva	14
2.2.2 Sodobna verstva	17
2.3 Zgodbe iz onostranstva	21
3 EMPIRIČNI DEL	23
3.1 Rezultati anketnega vprašalnika.....	23
3.2 Metoda intervjuja.....	35
3.2.1 Intervju z gospodom Štefanom Čelanom	35
3.2.2 Intervju z gospo Teo Gajšek.....	38
4 REZULTATI IN DISKUSIJA	40
5 ZAKLJUČEK.....	41
6 LITERATURA IN VIRI.....	43
6.1 Internetni vir	43
6.2 Monografsko gradivo	43
7 PRILOGE	44
7.1 Vprašalnik raziskovalne naloge Je ali ni? – to je zdaj vprašanje	44

KAZALO SLIK IN FOTOGRAFIJ

Slika 1: Štirje letni časi.	4
Slika 2: Boj med življenjem in smrtjo.	12
Slika 3: (a) Korant. (b) Kurent.	16
Slika 4: Nebesa in pekel.	34
Slika 5: (a) in (b) Intervju z gospodom Štefanom Čelanom.	35
Slika 6: (a) Kurent. (b) Kurent.	37
Slika 7: Stiki iz onostranstva.	39
Slika 8: Štirje letni časi.	42
Slika 9: Štirje letni časi.	42

KAZALO TABEL

Tabela 1: Spol.....	23
Tabela 2: Starost.....	23
Tabela 3: Verujem v Boga.....	23
Tabela 4: Upam, da bom po smrti šel v nebesa.....	24
Tabela 5: Ali boš prišel v nebesa, je odvisno od tega, ali si opravljal dobra dela.....	25
Tabela 6: Če veruješ v Boga, imaš več možnosti, da boš prišel v nebesa, kot če ne veruješ.....	25
Tabela 7: Pekel je za kaznovanje grešnikov.....	26
Tabela 8: Nebesa in pekel sta večna.....	27
Tabela 9: Naj bom kaznovan ali naj dosežem odrešenje, izid bo pravičen.....	27
Tabela 10: Pomirja me, če pomislim, da po smrti ne bom izgubil.....	28
Tabela 11: Nikoli ne bomo dobili znanstvenih dokazov o obstoju nebes in pekla.....	29
Tabela 12: Kaj se zgodi potem, ko umremo, nam pove vera.....	29
Tabela 13: Verjamem v pričevanja ljudi, ki so doživeli smrt.....	30
Tabela 14: Obsmrtna življenja, o katerih sem slišal in bral, utrjujejo mojo vero v nebesa in posmrtna življenja.....	30
Tabela 15: V nebesih me bodo pričakali moji dragi, ki sem jih izgubil.....	31
Tabela 16: Pričakujem, da se bom po smrti pridružil svojim dragim.....	31
Tabela 17: Stiki z umrlimi so resnični.....	32
Tabela 18: Reinkarnacija oziroma ponovno rojstvo je resnična.....	32

POVZETEK

Smrt je edina stvar, s katero se moramo vsi soočiti. Ne glede na to, kako se je bojimo, se pred njo ne moremo obvarovati. Ne zdravo življenje, niti denar nam ne more pomagati.

Večina ljudi se je boji, ker verjamejo, da je smrt končna postaja. Veliko ljudi ne verjame v posmrtno življenje. Zavedati se moramo, da je strah pred smrtjo povsem naraven. Vidimo ga lahko vsak dan, ko se ljudje soočajo s smrtjo svojih bližnjih. Nekateri pa se celo trudijo, da bi ustavili proces staranja in smrti. Veliko ljudi upa, da bo znanost omogočila še daljše življenje.

Pogled na to tabu temo naju je privedel do tega, da sva si za letošnjo raziskovalno nalogo zadala cilj, da raziščeva, kako o smrti in posmrtnem življenju razmišljajo svetovne religije ter ali ljudje verjamejo in se odločajo verjeti v posmrtno življenje. To odločitev mora sicer sprejeti vsak posameznik zase. Hkrati pa sva želela odgovoriti sebi in drugim na vprašanja, ki se nam nehote porajajo ob misli na smrt.

Dela sva se lotila tako, da sva prebrala nekaj strokovnih knjig ter sestavila anketo, s katero sva želela pridobiti odgovore, kaj o smrti in posmrtnem življenju menijo naši anketiranci. Odločila sva se, da pridobiva odgovore naših učencev, pedagoških delavcev, staršev in starih staršev. Nalogo sva še dodatno popestrila z intervjujem.

Najine ugotovitve so naslednje: starejši kot so anketiranci, bolj se ukvarjajo z vprašanji, kot so: Kaj se zgodi, ko umremo? Bomo še kdaj videli svoje bližnje in drage? Ali obstaja posmrtno življenje?

Ugotovila sva, da ljudje, ne glede na to, koliko smo stari, ali smo verni ali ne, kakšno izobrazbo imamo ter od kod prihajamo, razmišljamo o smrti in kaj se zgodi z nami po njej. Spoznala sva, da je ta tema razširjena, kljub temu da o njej ne želimo oziroma se o njej bojimo govoriti. Z najinim prispevkom želiva spodbuditi druge, da o tej temi ne bi več razmišljali kot o tabu temi in da bi sprejeli smrt kot nekaj, kar lahko pomeni tudi nov začetek.

Ključne besede: reinkarnacija, posmrtno življenje, ponovno rojstvo

ABSTRACT

Death is the only thing we all have to deal with. No matter how afraid we are, we cannot protect ourselves against it. Not a healthy life, neither money can help us.

Most people are afraid of death, because they believe death is the ultimate ending. Not many people believe in the afterlife. We must be aware that the fear of death is completely natural. We can observe this fear every day as people face the death of their loved ones. Some are even trying to stop the aging and death process. Many people hope that science will prolong life.

A look at this taboo topic has led us to set ourselves the goal of this year's research. We tried to explore, how the world religions think about death and the afterlife and whether people believe and choose to believe in the afterlife. This decision must be made by each individual for himself. At the same time, we wanted to answer this questions that inadvertently arises when facing death.

We started our work by reading some expert books and conducting a survey to get answers about what our respondents think about death and the afterlife. We asked our students, educators, parents and grandparents to participate in it. This task was further enhanced by the interview.

Our findings are as follows: The older the respondents, the more concerned they are with questions such as: What happens when we die? Will we ever see our dear ones? Is there an afterlife?

We have found that no matter how old we are, whether we are religious or not, what kind of education we have and where we come from, we think about death and what happens to us after it. We have learned that this topic is widespread, despite the fact that we do not want to talk about it or are afraid to talk about it. With our contribution, we want to encourage others to stop thinking about this topic as a taboo topic and to accept death as something that can also mean a fresh start.

Key words: reincarnation, afterlife, rebirth

1 UVOD

1.1 Opredelitev področja in opis problema

Sva učenca osmega razreda in zanimajo naju zgodovina, etika, sociologija ter filozofija. Še posebej naju zanima in se sprašujeva, kaj se zgodi po smrti. Zanima naju, ali je smrt »končna postaja« ter ali se naša pot nadaljuje in kje se naša »duša« znajde oziroma kaj se zgodi z njo potem, ko umremo.

Ta tema naju je popeljala v svet raziskovanja, predvsem, kaj o smrti menijo svetovne religije, ali verjamejo v posmrtno življenje ali ne ter kaj o tej temi menijo naši učenci, pedagoški delavci, starši in stari starši.

Posmrtno življenje je eno slabše raziskovanih področij. Ljudje si težko predstavljamo, kaj se zgodi z nami ob smrti, še posebej, ker dokazov o posmrtnem življenju nimamo. Res pa je, da je smrt edina stvar, s katero se moramo vsi soočiti. Ne glede na to, kako se je bojimo, se pred njo ne moremo obvarovati. Niti zdravo življenje niti denar nam ne moreta pomagati.

Odločila sva se, da to tabu temo osvetliva iz nekaj zanimivih vidikov; predvsem, kaj ljudje verjamejo, da se jim bo zgodilo po smrti, ali bomo še kdaj videli svoje bližnje in drage, ali verjamejo v posmrtno življenje.

Večina ljudi se smrti boji, ker verjamejo, da je smrt dokončna. Veliko ljudi ne verjame v življenje po smrti. Namen najinega raziskovalnega dela je bil, da raziščeva, kako o smrti in posmrtnem življenju razmišljajo svetovne religije ter ali ljudje verjamejo v posmrtno življenje. To odločitev mora namreč sprejeti vsak posameznik zase. Hkrati pa sva želela sebi in drugim odgovoriti na vprašanja, ki se nam porajajo ob misli na smrt.

Dela sva se lotila tako, da sva prebrala nekaj strokovnih knjig ter sestavila anketo, s katero sva želela pridobiti odgovore, kaj o smrti in posmrtnem življenju menijo naši anketiranci. Odločila sva se, da pridobiva odgovore naših učencev, pedagoških delavcev, staršev in starih staršev. Nalogo sva še dodatno popestrila z intervjujem.

Ugotovila sva, da ljudje, ne glede na to, koliko smo stari, ali smo verni ali ne, kakšno izobrazbo imamo ter od kod prihajamo, razmišljamo o smrti in kaj se zgodi z nami po njej. Spoznala sva, da je ta tema aktualna, kljub temu da o njej ne želimo oziroma se o njej bojimo spregovoriti. Z najinim prispevkom želiva spodbuditi druge, da o tej temi ne bi več razmišljali kot o tabu temi in da bi sprejeli smrt kot nekaj, kar lahko pomeni tudi nov začetek.

Cilj najine naloge je torej predstaviti to tabu temo, seznaniti se, kaj o posmrtnem življenju govorijo svetovne religije, kako spodbuditi ljudi, da bi več govorili o tej tabu temi in da bi strah pred smrtjo zamenjalo zavedanje, da je lahko smrt nov začetek. Za kristjane so to nebesa, medtem ko hindujci verjamejo, da se bo naša duša po smrti zlila z dušo vesolja.

Povezavo z življenjem in smrtjo, smrtjo in ponovnim rojstvom, novim začetkom lahko povežemo z naravo in pojavom letnih časov, ko vsak letni čas simbolizira cikel življenja. Tako si predstavljamo:

- pomlad kot ponovno rojstvo;
- poletje kot plodnost, rodovitnost, rast;
- jesen kot umirjanje, pripravo na počitek;
- zimo kot smrt, počitek, pripravo na ponovno rojstvo.

Upava, da bo najina raziskovalna naloga bralcem zanimiva, ko jo bodo prebirali. Meniva, da bi bilo potrebno o tej temi več govoriti, tudi v šoli. Želela bi, da se o tej temi ne bi več govorilo s strahospoštovanjem, temveč z upanjem.

1.2 Raziskovalna vprašanja

Najina poglavitna vprašanja se glasijo: Kaj se zgodi, ko umremo? Bomo še kdaj videli svoje bližnje in drage? Ali obstaja posmrtno življenje?

Zastavila sva naslednja vprašanja oziroma trditve:

- Verujem v Boga.
- Upam, da bom po smrti šel v nebesa.
- Ali boš prišel v nebesa, je odvisno od tega, ali si opravljal dobra dela.
- Če veruješ v Boga, imaš več možnosti, da boš prišel v nebesa, kot če ne veruješ.
- Pekel je za kaznovanje grešnikov.
- Nebesa in pekel sta večna.
- Naj bom kaznovan ali naj dosežem odrešenje, izid bo pravičen.
- Pomirja me, če pomislim, da po smrti ne bom izginil.
- Nikoli ne bomo dobili znanstvenih dokazov o obstoju nebes in pekla.
- Kaj se zgodi potem, ko umremo, nam pove vera.
- Verjamem v pričevanja ljudi, ki so doživeli smrt.
- Obsmrtna doživetja, o katerih sem slišal in bral, utrjujejo mojo vero v nebesa in posmrtna življenja.
- V nebesih me bodo pričakali moji dragi, ki sem jih izgubil.
- Pričakujem, da se bom po smrti pridružil svojim dragim.
- Stiki z umrlimi so resnični.
- Reinkarnacija oziroma ponovno rojstvo je resnična.
- Kaj se bo zgodilo z vami, ko boste umrli?

1.3 Hipoteze

Na začetku sva si zastavila hipotezo, da mnogi ljudje, tako otroci kot odrasli, verjamejo v posmrtno življenje in da verjamejo, da bodo za dobra dela nagrajeni z »nebesi« oziroma večnim življenjem, medtem ko bodo grešniki za svoje grehe kaznovani.

Cilji oz. bistvene naloge – hipoteze raziskovalne naloge:

1. Ljudje upajo, da bodo po smrti odšli v nebesa.
2. Ljudje verjamejo v posmrtno življenje.
3. Večino ljudi pomirja misel o posmrtnem življenju.
4. Ljudje verjamejo, da bodo za dobra dela nagrajeni, za slaba pa kaznovani.
5. Ljudje pričakujejo, da se bodo po smrti pridružili svojim sorodnikom in dragim.
6. Ljudje verjamejo, da so stiki z umrlimi resnični.

Najina dognanja so naslednja:

1. Večina anketirancev veruje v Boga, le med strokovnimi delavci je malo verujočih.
2. Ljudje verjamejo, da bodo odšli v nebesa, ali bodo odšli v nebesa, pa je odvisno od tega, ali so opravljali dobra dela.
3. Pekel je prostor, kjer kaznujejo grešnike.
4. Ljudi pomirja misel, da po smrti ne bodo izginili.
5. Ljudje verjamejo, da jih bodo v nebesih pričakali njihovi dragi, ki so jih izgubili.
6. Ljudje pričakujejo, da se bodo pridružili svojim sorodnikom in prijateljem v nebesih.
7. Ljudje verjamejo v reinkarnacijo oziroma ponovno rojstvo.
8. Večina ne verjame pričevanju ljudi, ki naj bi imeli stike z umrlimi.
9. Ljudje si različno predstavljajo, kaj se bo zgodilo z njimi po smrti; od tega, da bodo šli v nebesa, se bodo spremenili v pepel, se bodo ponovno rodili ...
10. Dedki in babice so prenesli svoja prepričanja na svoje vnuke.
11. Ženske so bolj prepričane v obstoj nebes, posmrtno življenje ter reinkarnacijo v primerjavi z moškimi.

12. Kolikor nas je na svetu, toliko je pogledov oziroma prepričanj o tem, kaj se bo zgodilo z nami potem, ko bo naše fizično telo umrlo.

1.4 Predvidene metode raziskovanja

Raziskovalna naloga je sestavljena iz dveh delov. V prvem delu sva iz strokovne literature opisala, kaj je religija, kaj so stare kulture verovale, govorile o posmrtnem življenju in kaj o posmrtnem življenju govorijo sodobna verstva.

V drugem delu sva pripravila vprašalnik, ki vsebuje devetnajst vprašanj oziroma trditev. Na vprašalnik so odgovarjali dedki, babice ter mame in očetje učencev naše šole. Prav tako sva anketirala še učence naše šole od sedmega do devetega razreda ter strokovne delavce naše šole. Intervjuvanci so na vprašanja odgovarjali resno in z zanimanjem. Izsledki so prikazani v empiričnem delu raziskovalne naloge. Raziskava torej temelji na teoretičnem in empiričnem delu. Prav tako sva izvedla še intervju z gospodom Štefanom Čelanom in gospo Teo Gajšek.



Slika 2: Boj med življenjem in smrtjo. (Tamše, 2020)

2 TEORETIČNI DEL

2.1 Kaj je religija?

Je sistem prepričanj in dejanj, s katerimi človek izraža svoj odnos do svetega. Obsega tudi predniške ali kulturne tradicije, zapise ter zgodovino in mitologijo. Ljudje že od nastanka človeštva iščejo odgovore o življenju, lastni naravi in vesolju, zato so nastale religije, ki se ukvarjajo s človeškim življenjem in smrtjo. Religija zajema skupino ljudi, ki si deli obredje in verovanje in ki se v posebnih stavbah zbira k molitvi ali na določen način premišluje in na poseben način živi v svetu. Religije pogosto slavijo pomembne dogodke v življenju, kot so rojstvo, poroka in smrt, da bi spodbujali ljudi k razmišljanju o vsebini in smislu življenja ter pomagali osebi premostiti spremembe v življenju (Bower, 1999; Meredith, 1996).

Beseda religija prihaja iz latinske besede *religio* in pomeni, da počnemo in delamo nekaj nadvse skrbno do najmanjše podrobnosti. Verni ljudje čutijo, da je tisto, v kar verujejo, resnično. Po mnenju raziskovalcev imajo vere v družbi pomembno vlogo, naj so resnične ali ne, saj tesno povezujejo in združujejo ljudi v skupnem ravnanju in verovanju, kot tudi v skupnem življenjskem cilju. Verstva povezujejo ljudi med seboj in jih usmerjajo, kako naj bi živeli, da bi upoštevali versko resnico in pri tem težili k odkrivanju smisla življenja. Verstva ustvarjajo načela, po katerih naj bi se verniki ravnali, s čimer ljudem omogočajo, da živijo v zaupanju, prinašajo red v družbo ter omogočajo najrevnejšim priložnost za verski uspeh. (Bower, 1999; Meredith, 1996).

Zaradi želje po preživetju so se verstva skozi zgodovino organizirala na veliko različnih načinov. Nekatera so močno organizirana v hierarhijo, ki skrbi za avtoriteto in nadzor, kot je to značilno za rimskokatoliško Cerkev, druga so urejena ohlapno, tako rekoč brez notranje zgradbe, kot je to značilno za hinduizem (Bower, 1999).

Nekatere vere se osredotočajo v našo notranjost in iščejo resnico znotraj telesa v razsvetljenju, miru ... Takšno raziskovanje in osredotočanje v naš navznoter je pripeljalo do verstev, kot sta džainizem in budizem. Druge vere so se osredotočile v raziskovanje našega zunanjega sveta, kot je svet razmerij. Resnico so našli v tem, kakšni smo v razmerju drug do drugega in do višje moči. Tako so nastale judovska, krščanska in islamska vera. V le-teh verah je višja moč spoznana kot Bog in njemu pripisujejo najvišji vir vsega življenja in vsega stvarstva (Bower, 1999).

Raziskovanje verskih resnic je pripeljalo do obredov in navad, značilnih za posamezno vero. Tako so se razvili različni obredi, kot so čaščenje, molitev, meditacija, joga ... Če ljudje izvajajo in upoštevajo te obrede, jih to lahko pripelje do doživetij, ki so zanje resnična in v primeru z drugimi vse druge stvari v življenju zbledijo (Bower, 1999).

Verstva so vir in navdih človeštva, a žal so lahko tudi nevarna, saj so ljudje za vero pripravljeni umirati in ubijati. Številna verstva so vpletena v številne krvave in nerešljive spore okrog nas. Vsa verstva imajo v nekaterih okoliščinah vojno za upravičeno, tudi džainizem, ki se najbolj drži nenasilja (Bower, 1999).

2.2 Posmrtno življenje

Vere obravnavajo na različne načine tudi podobe in skrbi za mrtve. Na začetku ni nihče veroval, da bi bilo po smrti mogoče življenje, za katero bi si veljalo prizadevati. Ljudje so sicer verjeli, da se po smrti nadaljuje blede senca, ki ostaja v spominih živih in potomcih. Verovanje, da bo po smrti še nekakšno nadaljevanje, si različna verstva razlagajo drugače. Da obstaja še nekakšno

nadaljevanje, so naši predniki razvili na podlagi dolgotrajnih iskanj verskih resnic. Vsem verstvom je skupno to, da spodbujajo doseganje vrednot in kreposti, in sicer v tem življenju kakor po smrti (Bower, 1999).

2.2.1 Stara verstva

Nekateri pravijo, da so bile religije nekoč koristne za razumevanje in osmišljanje človekovih doživetij, zdaj pa teh nalog ne opravljajo več, ker obstajajo znanstvene razlage za stvari, ki so bile pred odkritji človeku nerazumljive. Znanstveniki, ki preučujejo življenje ljudi v najstarejših družbenih skupnostih, imajo religijo za silo, ki je povezovala prve civilizacije, saj je prebivalcem neke skupnosti predpisovala enaka pravila vedenja in enak način razumevanja sveta. Religija je imela pomembno vlogo pri zmanjševanju strahu, saj so in še vedno ljudje v njej dobivajo oporo. Nekateri so prepričani, da je to primeren način spopadanja z življenjskimi težavami, drugi pa, da jih vera odvrča od soočanja s kruto resničnostjo (Meredith, 1996).

Egipčani

Egipčani so bili prvi, ki so imeli vero povezano z življenjem in onostranstvom. Verjeli so, da po smrti spet zaživiš v onostranstvu, če le tja prideš. Da si lahko prišel mimo vseh demonov, si moral vedeti veliko urokov. Ker pa na pot niso mogli brez vsega bogastva, ki so ga imeli v življenju, so bile grobnice polne zlata, kočij, raznega orožja, hrane in drugih dobrin. Večina ostalih grobnic je bila izropanih, zato je odkritje Tutankamonove grobnice tako pomembno, saj je bila grobnica redek primer, ki prikazuje, kako so izgledale grobnice, ko so faraone ter višji sloj pokopali in pripravili za življenje v onostranstvu. Ker so bili faraoni božanski kralji, jih niti smrt ni mogla uničiti. Trditev, da so faraoni nesmrtni, se je močno okrepila, ko so Egipčani odkrili, kako je mogoče trupla mumificirati. Pozneje sta se čaščenje mrtvih in vera v nesmrtnost še razširila, tako da so na nesmrtnost lahko računali vsi tisti, ki so lahko plačali, kolikor je bilo potrebno za ustrezne priprave na pogreb. Mumificiranja so bili tako deležni le faraoni in višji sloj. Le-te so mumificirali z namenom, da bi jih zaščitili na poti v onostranstvo. Mumificirano truplo so potem dali v pozlačeno in okrašeno krsto, na katero je običajno prišla še posmrtna maska faraona ali bogate osebe. Izdajali so priročnike z navodili, ki so jih velikokrat dajali v krste. Besedil se prijel vzdevek »besedila za v krsto« (Bower, 1999; Casson in Lifovih, 1973; Kolar, 2003).

Da so se Egipčani ustrezno zavarovali, so razvili magične postopke, s katerimi so si pomagali skozi smrt. V ta namen so častili bogove in boginje, ki so jim lahko pomagali. Med najbolj znamenitimi sta bila Izida in Oziris. Ozirisa, ki je znal priklicati življenje iz mrtvih tal, so upodabljali kot samo smrt. S tem je obveljal za vladarja mrtvih. Ko so faraoni hoteli poudariti, da so močnejši od smrti, so Ozirisa naredili za sodnika nad mrtvimi. Izido so povezali z Ozirisom, tako da sta nastala mit in kult umirajočega in vstajajočega boga. Ko je Ozirisa utopil njegov zli brat Set, je Izida rešila truplo, z njim spočela sina, truplo balzamirala, s tem pa Ozirisu vrnila posmrtno življenje. Dodajali so še druge zgodbe, v vseh pa je šlo za vstajenje od mrtvih. Tako je Anubis pomagal pri postopku mumificiranja. Njegova naloga je bila stehtati srce umrlega. Če je bilo srce lažje od peresa, te je Ra s svojo ladjo odpeljal v onostranstvo, če pa je bilo težje, pa je umrli odšel v podzemlje med demone in k Ozirisu. V podzemlju so umrlega mnogi demoni poskušali požreti oziroma ga pregnati v večno suženjstvo k Ozirisu. (Bower, 1999; Casson in Lifovih, 1973).

Grki

Skoraj od nastanka Grčije so Grčijo sestavljale mestne državice, polisi. Polise je povezovala religija. Grško verovanje je temeljilo na izročilih in mitih, ki opisujejo nastanek sveta ter zapleteno življenje in dogodivščine bogov in boginj. Ljudje so si želeli nesmrtnosti, kakršno so

pripisovali bogovom. Zahteva po odrešenju pred smrtjo pa se je izražala v številnih mitih. Miti predstavljajo vrednote ter številna življenjska vprašanja ljudstva (Kokar, 2003).

Grki so si predstavljali onostranstvo podobno kot Homer, ki je predstavljal spust mrtvega v podzemlje oziroma Had. Grški filozofi so si smrt predstavljali na dva načina. Eni so verjeli, da je duša nesmrtna. Drugi pa so verjeli, da je nesmrtnost dar redkih, ker naj bi se duša ob smrti znašla na križišču poti; ena je vodila v nesmrtnost ter s tem blaženost, druga pa v trpljenja, ponovno rojstvo. Ko so Grki pomislili na posmrtno življenje, so dobili predstave o bledem, pošastnem fantomskem svetu, ki je bil precej hujši in precej slabši kraj, kot je ta svet. Verjeli so, da je boljše živeti kot suženj na tem svetu, kot vladati v podzemlju (Alexander in Thompkins, 2015; Kokar, 2003).

✚ Rimljani

Rimljani so umrle zažigali oz. upepelili, kar nakazuje, da so se znebili človeške duše. So pa zaradi Grkov tudi Rimljani vseeno verjeli v onostranstvo, kar nakazuje tudi to, da so bogove uskladili z Grki. Politika in verstvo sta bila prepletena, saj je s cesarjem Avgustom cesar postal sveta oseba. Rimljani so častili bogove, ki so bili zaščitniki ljudi, kot tudi *mane*, duhove umrlih prednikov. (James, 1994; Kokar, 2003).

✚ Nordijska verstva

Vikingi so verjeli v nordijsko mitologijo. V njihovem mitološkem svetu je obstajalo 9 svetov, Muspellhiem, ki so predstavljali del njihovega onostranskega življenja. Vikingi so verovali marsikaj o posmrtnem življenju. Njihova predstava o posmrtnem življenju je bila podobna krščanski, saj so verjeli v nebesa in pekel. Nebesa je predstavljala Odinova dvorana. Tam sta se cedila mleko in med in duše umrlih so tukaj ostale za vedno. V nebesa so imeli vstop bojevniki, ki so padli v boju in so jih reševale valkire, Odineve device, ki so jih vodile v Valhalo, kjer so preživljali čas ob pijači in bojnih igrah. Bojevnike, ki so se izkazali in umrli v boju, so zasuli s spoštovanjem in to je zanj pomenilo obliko nesmrtnosti, kjer so se naslednji rodovi spominjali njegovih znamenitih dejanj ali pa so bila zapisana v pesmih bardov. V pekel, kraljestvo čarovnice Hel, je prišla oseba, ki je umrla od bolezni ali starosti. Čarovnica Hel je bila potomka boga Lokija. Vikingi so si pekel predstavljali kot nekakšno utrdbo, ki se je dvigala iz megle, obdana z visokim zidom, prepredenim z vijajočih se kač (Gačnik, 2018; Guy in Hall, 1998).

✚ Keltska verstva

Podobnosti o keltskem verstvu so nejasne, saj se je veliko izgubilo, zapisali pa so zelo malo. V keltskem verstvu so se prepletali zgodovinski in mitološki dogodki. Keltski bogovi so živeli v onostranstvu, katerega del so bili *sidh*, naravne gomile in griči, *tir forthuinn*, dežela pod valovi, *tir na noc*, dežela mladosti, in *mag mel*, polje sreče. Navadno so imeli onostranstvo za deželo zadovoljstva, kjer so bili vsi nesmrtni in kjer se vsaka rana, dobljena v boju, zaceli že naslednjega dne (Bower, 1999).

✚ Slovani

Predkrščanski Slovani so verjeli, da se svet deli na tri dele – podzemeljski, zemeljski ter nebesni. S temi tremi svetovi naj bi upravljalo troglavo božanstvo Triglav. V Triglavu mnogo raziskovalcev vidi združitev treh bogov v enega. Po tej predpostavki predstavljajo tri glave Triglava tri božanstva, ki zastopajo te tri svetove. To so Perun, ki predstavlja nebo, Veles, ki predstavlja podzemlje, ter Mokoš, ki predstavlja zemljo. Triglav je tako včasih predstavljen nad trojico bogov ali pa jo nadomešča (Hudovernik, 2012; Milošič in Hertiš, 2016).

Slovani so verjeli, da odide duša štirideset dni po smrti v Nav, svet mrtvih. Ob bolnem človeku je bila družina pozorna na mnogo znakov (oglašanje sove, škripanje duri). Ko je bolnik umrl, so

mu zatisnili oči, kajti če bi gledal, bi v smrt popeljal še koga drugega. Po pogrebu mrtvega je sledila sedmina ali osmina, v mnogih krajih pogrebščina. To je pojedina, na kateri udeleženci pijejo in jedo v čast umrlemu. Slovani so mrtve sprva sežigali, saj so hoteli z ognjem uničiti trupla in preprečiti vračanje duš. Tako so imeli tudi v navadi, da je ob smrti moža žena naredila samomor. Kasneje pa se je zažig spremenil v pokop (Hudovernik, 2012; Milošič in Hertiš, 2016).

Smrt in hkrati zimo je predstavljala boginja Morana. Čas njenega prihoda je bil jesenski čas, ko ljudje z njiv spravljajo pridelke. Hkrati je to tudi obdobje največjega izobilja. Njeno ime izvira iz indoevropskega korena »mor«, kar pomeni smrt. Iz tega izhaja tudi beseda morje. Morje, reke, voda so predstavljale mejo med svetom živih in onostranstvom, čez katero je Morana vozila duše umrlih v Velesov svet. Morana je poleg smrti in zime povezana tudi s plodnostjo, saj ima veliko skupnega z vodo ter boginjo Živo, za katero se domneva, da je njena sestra (Hudovernik, 2012; Milošič in Hertiš, 2016).

Živa je boginja življenja in vsega najsvetejšega. Opisujejo jo tudi kot božanstvo plodnosti. Predstavljena je kot ženska, odeta v lahek plašč, golih prsih in z okrasnim naglavkom, ki spominja na sončne žarke. V rokah ima klas žita. Klas predstavlja setev in žetev, ki sta bili v ljudskem izročilu zelo cenjeni. Živa je bila povezana z vodo, saj je voda kot simbol plodnosti in življenja izrazit ženski simbol. Z vodo pa je neposredno povezana tudi luna, ki je prav tako ženski simbol. Lunine mene lahko paralelno vidimo kot ženski mesečni cikel. Nekateri strokovnjaki iz tega sklepajo, da je prav zaradi tega ta ženska boginja lunarno božanstvo (Hudovernik, 2012; Milošič in Hertiš, 2016).

Med bajeslovnimi bitji, ki ga povezujemo z življenjem in smrtjo, je tudi Kurent, ki je bil sprva omenjen kot bog veselja in vina. Poleg te omembe pa ga omenjajo tudi kot mitološko bitje, ki s svojim čarobnim glasbilom ljudi prepričuje k plesu. Vse te vloge ga povezujejo tudi z zavetnikom življenjske vedrosti. Zimo preganja s pomočjo plesa in trušča ter tako prebuja naravo. V nekaterih pripovedkah je hkrati godec in močan kovač, ki ukane smrt in pride v nebesa (Hudovernik, 2012; Milošič in Hertiš, 2016).



Slika 3: (a) Korant. (Lendero, 2020) (b) Kurent. (Korez, 2020).

2.2.2 Sodobna verstva

Budizem

Pričel se je v Severni Indiji okrog 5. in 6. stoletja pred našim štetjem. Razširjen je predvsem v Indiji in Aziji. Njegov utemeljitelj je bil Sidharta Gautama. Zaradi njegove modrosti so ga imenovali Buda, kar pomeni razsvetljeni. Budizem je hkrati vera kot filozofija. Buda se je začel že kot mladenič zanimati za vprašanje reinkarnacije. Budisti verjamejo, da bodo stopili iz kroga ponovnih rojstev. Verjamejo tudi, da smrt ni konec življenja, saj naj bi imel vsak človek veliko življenj in smrti. Reinkarnacija je ena temeljnih idej budizma. Buda se je odločil, da bo našel nove načine za rešitev ljudi pred ponovno reinkarnacijo oziroma trpljenjem. Na svoji poti iskanja je spoznal, da nihče ne more ubežati trpljenju. Iskanje odgovorov ga je vodilo do svetih mož, kjer ni našel odgovora, pa do strogega posta, kar ga je pripeljalo skoraj v smrt. Ugotovil je, da vprašanja trpljenja ne bo mogel rešiti s skrajnostmi, in prisegel si je, da bo šel srednjo pot. Ne bo se vdajal niti razkošju niti ne bo izpostavljajal svojega telesa prehudim mukam. Nekega dne je ob zori doživel razsvetljenje. V trenutku razsvetljenja je Buda dosegel nirvano. To je osvoboditev iz kroga reinkarnacije in tako osvoboditev od trpljenja. Svoje uvide je delil z drugimi, da bi čutečim bitjem pomagal končati njihovo nevednost, hrepenenje in trpljenje. Buda je predal 12 pravil, ki se jih je treba držati. Učil je druge, kako uideš ponovnemu rojstvu in trpljenju. Vsa pravila, ki se jih je treba držati, so zapisana v svetih knjigah z imenom Tri košare. Simbol budizma je kolo (Bower, 1999; Rey, 2000; Meredith, 1996).

Budisti verjamejo, da je smrt naravni del življenja, s katerim se bomo slej ko prej vsi soočili. O smrti razmišljajo, kot da je smrt nenapovedljiva. Ne vemo, kdaj in kako se bo zgodila. Vsi si želimo umreti mirne smrti, ampak ne moremo upati, da bomo spokojno umrli, če so naša življenja polna nasilja ali če naš um nenehno pretresajo čustva, kot so jeza, vdanost in strah. Če hočemo mirno in spokojno umreti, moramo na poti svojega življenja gojiti ljubezen, mir in spoštovanje. Verjamejo, da je izkustvo smrti zelo pomembno, saj lahko stanje našega uma v trenutku smrti vpliva na značilnost našega vnovičnega rojstva. Prav tako je pri smrti pomembna tudi pomoč drugih, da bi spokojno umrli. Umrle je potrebno osvoboditi težav in strahu in jim pomagati, da mirno umrejo. Najpomembnejše je, da odstranimo vse, s čimer bi vznemirili umirajočega. Eden takšnih je, da umirajočega pomirimo. Tibetanska knjiga mrtvih je med vsemi svetimi knjigami edinstvena, saj je priročnik za vodenje skozi smrt do vnovičnega rojstva. Zanimiv je obred smrti budista. Umrlega pokrijejo z belo tkanino preko obraza. Od takrat se nihče ne sme dotakniti umrlega, da ne bi prekinili procesa smrti. Proces doseže vrhunec, ko pride do popolne ločitve telesa od njegovega zemeljskega dvojnika. Ta proces običajno traja tri dni in pol do štiri dni. Duhoven, ki sodeluje pri obredu, se usede na rogoznico ali stol, postavljen ob glavi umrlega, in ukaže vsem, da zapustijo sobo, v kateri je umrli. Naroči, da zaprejo vsa okna in vrata, s čimer zagotovi potrebno tišino, v kateri se mora odvijati obred. Ta je sestavljen iz napevov, ki vsebujejo navodila za duha umrlega, da najde pot k raju Amitabhe in se tako izogne, če karma dovoli, vmesnemu stanju. Potem ko lama duhu ukaže, naj zapusti telo in zavrže svojo navezanost na živeče sorodnike in dobrine, pregleda teme umrlega, da bi ugotovil, ali je duh že zapustil telo, in če umrli ni plešast, izpuli nekaj las. Medtem je lama astrolog zaposlen z razbiranjem horoskopa umrlega z namenom, da bi ugotovil, kdo se sme približati truplu, se ga dotakniti, ter določi pravilno lego, v katero je treba namestiti truplo, čas in način pogreba ter vrsto obredov, ki jih je treba izvesti v čast umrlega. Nato truplo postavijo v sedeč položaj, položaj zarodka, s čimer označijo njegovo rojstvo iz tega življenja v življenje onstran smrti. V tem položaju se truplo postavi v tisti kot, ki ga niso zavzeli zli hišni duhovi. Sorodniki se zberejo v hiši umrlega in tam ostanejo, vse dokler je truplo v hiši. Trupla se ne sme premikati, vse dokler traja dvom, da se duša ni ločila od telesa. Dokler traja pogostitev žalujočih, se duhu umrlega od vsakega obroka ponudi del hrane in pijače. Ko truplo odnesejo iz hiše na poslednjo pot, poteka darovanje hrane, branje in prepevanje, vse dokler se ne izteče

devetinštirideset dni. Zanimivo je tudi, da v Tibetu poznajo mnogo različnih načinov odstranjevanja trupla. Včasih ga odnesejo na vrh hriba ali kakšno skalo, kjer truplo razkosajo in prepustijo ujedam ali zverem. Včasih truplo tudi sežgejo na grmadi. V nekaterih krajih morajo truplo iz zdravstvenih razlogov pokopati, kar pa ne počnejo radi, saj so prepričani, da si duh umrlega, ko vidi truplo, pokopano v zemljo, ne želi vrniti vanj. Zaradi tega je razširjeno sežiganje oziroma drugi postopki, ki omogočajo hiter razpad trupla. Od trenutka smrti poteka prehod človekovega duha iz nezavednega stanja v drugo stanje prebujanja vse do ponovnega rojstva (Evans - Wentz, 1994).

Džainizem

Začela se je v Indiji v 6. st. pr. n. š. Najpomembnejša osebnost je bil Mahavira, ki je utemeljitelj vere. Džainisti imajo v svojem verovanju veliko skupnega s hindujci in budisti. Verujejo v karmo in ponovno rojstvo ter iščejo osvoboditev iz kroga življenja. Verniki iščejo osvoboditev s tem, da izkazujejo spoštovanje vsem oblikam življenja in ne škodujejo nobenemu živemu bitju. Ljudje, ki se osvobodijo, se imenujejo džaini. Po njih se religija tudi imenuje (Meredith, 1996).

Hinduizem

Velja za najstarejšo glavno svetovno verstvo, ki se še vedno izpopolnjuje. Značilnost hinduizma je velika raznolikost verovanj, izvajanj ter svetih besedil. Začel se je med letoma 3500 in 1500 pred našim štetjem v dolini Inda. Najbolj poznani bogovi so: Brahma, Višnu in Šiva. Hinduizem uči, da ima vsak človek dušo, ki se imenuje atman. Mnogi verniki imajo svojo dušo, svoje notranje bistvo, za del brahmana oziroma absolutnega. Nekaj, kar je nevidno, ampak povsod navzoče (Bower, 1999).

Hindujci verjamejo v reinkarnacijo. Če so bili ljudje v svojih preteklih življenjih dobri, bodo šli naravnost k Bogu, če pa niso bili dobri, pa se je njihova duša vrnila v živo bitje na zemlji. Hindujci namreč verjamejo, da živa bitja nimajo le enega življenja, temveč so vpeta v večni krog življenja. Ta krožni tok se imenuje samsara. Samsaro imajo za utrudljivo ter nesmiselno in hindujci upajo, da se je bodo končno osvobodili. Sila, ki vrti kolo življenja, se imenuje karma. Nanaša se na dela, ki jih je posameznik opravljal v svojem življenju. Dobro dejanje človeku omogoči boljše ponovno rojstvo, slabemu dejanju pa sledi slabše. Človek se lahko reinkarnira tudi v žival. Osvoboditev iz kroga reinkarnacije in trpljenja se imenuje *mokša* in je četrti in končni cilj v hindujskem življenju. Mokša se doseže samo, če se neznanje nadomesti z modrostjo. Na poti k mokši pelje v življenju več poti. Trije glavni načini so pot do znanja ali razumevanja, pot ljubezni in pobožnosti do osebnega Boga ter karma, pot dejanj. Zakon samsare pravi, da je sedanje življenje posledica dejanj v prejšnjem življenju. Ker se človek lahko rodi več kot milijonkrat, ni nujno, da bi v enem življenju poskusil vse te načine. Njihovo prepričanje je, da se mora človek odločiti za tisto pot, ki se zdi primerna (Bower, 1999; Meredith, 1996).

Smrt torej po prepričanju hindujcev ni konec življenja, temveč le ločitev duše od telesa, ker medtem ko telo umre, duša nadaljuje svojo pot. Da bi se duša lahko osvobodila telesa, je potrebno telo zažgati. Namen življenja ni ponovno rojstvo, temveč osvoboditi dušo tako, da se prekine cikel ponovnega rojstva in smrti. V hinduizmu obstaja zapis o nebesih kot o domovini, v kateri bodo verujoči uživali večno življenje. Nebesa so nagrada za vrline, kot so daritve duhovnikom, žrtve v vojskovanju, upoštevanje verskih zakonov. V nebesih, svetu večne svetlobe, se bodo duše razvajale z mlekom, medom in glasbo, krave pa jim bodo uresničile njihove želje (Kokar, 2003).

Deepak Chopra je opisal odnos Indijcev do smrti. Zapisal je, da Indijci pojmujejo smrt kot kratek postanek na brezkončnem potovanju duše. Duša ima možnost neomejenega števila življenj, zato lahko duša doživi na stotine nebes in peklov. Onostranstva si ne predstavljajo kot

kraj, temveč kot stanje zavesti. Verjamejo, da se umirajočemu bliskovito odvrti pred očmi vse njegovo življenje. To naj ne bi bilo povezano s smrtjo, temveč sodi k prehodu. To naj bi bil karmični proces. Karma je navita okrog duše kot nit okrog vretena. Kadarkoli grozi človeku možnost nenadne smrti, se začne nit hitro odvijati, zato naj bi človek videl slike preteklih dogodkov. V tem videnju postanejo vidni samo pomembni karmični dogodki. Kadar pa človek umira dlje časa, se karma odvija počasi. Umirajočega preteklost močno prevzame, zato o njej premišljuje. Ko se ponovno rodi, to pomeni prehod na novo raven spoznanja in stvarjenja. Ta proces se vedno znova ponavlja in vsakič napredujemo na nekoliko višjo raven. Tudi pekel naj bi bil samo začasen ovinek in plačilo za naše grehe. Karma z razreševanjem poskrbi, da bomo v prihodnje bolje ravnali. Karma danes vernikom pomeni boj med dobrim in zlim. Če smo dobri, si ustvarjamo dobro karmo, v nasprotnem primeru pa slabo, kar je podobno krščanskemu pojmovanju odločanja med dobrimi in slabimi dejanji, za kar smo ustrezno nagrajeni oziroma kaznovani. Kazen v posmrtnem življenju je posledica neplačanih karmičnih dolgov. Če bomo zagrešili zločin in zanj ne bomo kaznovani tukaj na Zemlji, bomo to plačali s trpljenjem pozneje. To pomeni, da se zaman poskušamo izogniti posledicam preteklih dejanj, ker je karma neskončno potrpežljiva in vedno poskrbi za »neplačane račune« (Chopra, 2008).

Islam

Je monoteistična vera. Beseda islam pomeni poslušnost in mir s predanostjo Alahovi volji. Pripadniki se imenujejo muslimani. Na svetu je okrog milijarda muslimanov, v glavnem na Bližnjem vzhodu, severni Afriki in nekaterih delih Azije. Islam je za krščanstvom druga razširjena religija, število vernikov pa se najhitreje povečuje. Muslimani imajo nekatere nazore o Bogu, ki so enaki kot pri judovski ali krščanski veri. Najpomembnejši dogodek se je zgodil leta 622, ko je Alah Mohamedu preko Gabrijela razodel vero. Te stvari so zabeležene v Koranu, sveti knjigi islama. Prvi je vero širil Mohamed, ko je moral bežati iz Meke v Medino. Na tej poti ga je spremljal Alah. Potovanje v Medino je znano kot hidžra ali selitev in je tako pomemben dogodek, da muslimani z njim štejejo svoje koledarsko štetje. V Medini se je njegovo gibanje razširilo in postalo zelo močno (Bower, 1999; Meredith, 1996).

Koran uči o edinosti in moči Alaha in tem, v kaj morajo muslimani verovati. Daje jim tudi natančne napotke za življenje. Ker velja Koran za božjo besedo, se ga skuša večina vernikov naučiti brati v arabščini, čeprav ni njihov materni jezik. Muslimani delijo svojo vero na šest sklopov. Peti sklop govori o posmrtnem življenju in je eden od temeljev islamske vere. Muslimani, tako kot mnoge religije, verjamejo v posmrtno življenje in poslednjo sodbo, ko bo vsak dobil plačilo za svoja dejanja. Tisti, ki so dobro živeli, bodo lahko prešli ozko stezo čez peklenski ogenj do raja. Drugi pa bodo odšli v večni pekel. Življenje po smrti si predstavljajo kot telesno življenje, zato mrtve pokopljejo, še preden začne truplo razpadati, saj verujejo, da bodo trupla na sodni dan obujena v novo življenje. Mrtvemu ob grobu angela Nakir in Munkar zastavita tri vprašanja. Če odgovori niso pravilni, se prične trpljenje v grobu. Skupinsko vstajenje, ki bo sledilo, se bo odvijalo v Jeruzalemu, kjer se bodo dobri in zli med seboj ločili pri prihodu. Dobri bodo prijahali, drugi, katerih dobrih del je bilo manj, bodo pešačili, tisti, ki so bili zli, pa se bodo plazili. S seboj bo vsak posameznik prinesel knjigo, v kateri bodo zapisana vsa dela posameznika. Le-te bodo dali na tehtnico in od nje bo odvisna usoda posameznika. Tehtanje bo potekalo v medprostoru med peklom in nebesi, kjer bo arhangel Gabriel nadzoroval tehtanje. Po končani sodbi bodo morali vsi prečkati most Sirati, ki se razteza nad peklom na poti v nebesa. Zli se bodo zrušili v pekel, kjer bodo trpeli večne muke, medtem ko bodo dobri odšli v nebesa, kjer bodo deležni materialnega bogastva in užitkov. Vsem je ob prihodu v raj objubljeno, da bodo štelili 30 let (Bower, 1999; Kokar, 2003; Meredith, 1996).

Judovstvo

Je najstarejše med zahodnimi religijami. V nasprotju z drugimi religijami so Judje že z rojstvom postali pripadniki svoje vere. Zgodovina Judov je stara 4000 let. V začetku so bili nomadsko

Ljudstvo, imenovani Hebrejci, ki so živeli na ozemlju Bližnjega vzhoda. Abraham velja za očeta njihove vere. Zavzemal se je za vero v enega boga. Zakon Tore, razodetje, ki je bilo po judovskem izročilu dano Mojzesu, velja za osnovo judovstva. Sveta knjiga judovstva je Biblija. Iz judovstva se je razvilo krščanstvo, posredno pa še islam in brahmanizem (Bower, 1999; Meredith, 1996).

Judovska vera uči, da po smrti sledi večno življenje, vendar pove malo o tem, kakšno bo življenje v onostranstvu. Življenje po smrti je opisano kot nadaljevanje življenja v temačni jami, kjer se brez sodbe s skupnim bivanjem v večnosti znajdejo tako pravične kot zle duše. Nebesa so bivališče Boga, ki je razdeljeno na tri oddelke. Prvi je namenjen dušam pravičnih, drugi dušam grešnikov, ki so umrli brez prejete kazni na zemlji, tretji pa grešnikom, ki so za svoja dejanja že prejeli ustrezno kazen na zemlji (Bower, 1999; Kokar, 2003).

Krščanstvo

Je monoteistična vera kristjanov, ki verujejo v nauke človeka z imenom Jezus, ki je Božji Sin in odrešenik. Njegovi privrženci so ga poimenovali Kristus, kar pomeni mesija oziroma odrešenik. Za kristjane je Jezus Božji Sin. Verujejo, da je prišel na zemljo, da bi odrešil ljudi od njihovih slabih del, imenovanih grehi. To je naredil s tem, da je trpel kot človek in žrtvoval svoje življenje. Vera se je začela širiti na ozemlju Izraela okoli leta 0. Zdaj je razširjena skoraj po vsem svetu, posebno v Evropi, Severni in Južni Ameriki, Avstraliji in Novi Zelandiji. Z več kot milijardo vernikov je največja svetovna religija. Temeljno načelo vere je 10 božjih zapovedi. Sveta knjiga v krščanstvu je Sveto pismo. Simbol krščanske vere je križ. Sveto pismo je sestavljeno iz dveh delov: Stare in Nove zaveze. Stara zaveza je skoraj enaka kot judovski Tenak in govori o zavezi, ki jo je po verovanju Judov Bog sklenil z njimi po Abrahamu in pozneje po Mojzesu. Nova zaveza pripoveduje o zavezi, ki jo je po verovanju kristjanov Bog sklenil z vsemi ljudmi po svojem Sinu Jezusu Kristusu. Oznanilo Nove zaveze je, da je Kristusovo vstajenje znamenje božjega odpuščanja in zveličanja za vse človeštvo. V dveh tisočletjih obstoja se je krščanstvo razcepilo na tri večje veje: katoliško, protestantsko in pravoslavno (Bower, 1999; Meredith, 1996).

Jezus je učil, da bo prišel sodni dan in bo sodil vsem ljudem. V sodbi bo ločeval ljudi po tem, ali so se ravnali po Božji dobroti in milosti. Tistim, ki so tako ravnali in so bili dobri, bodo grehi odpuščeni in bodo po svoji smrti odšli v nebesa. Nebesa ali raj veljajo za stanje blaženosti. Če so naredili kaj slabega, jim je namenjen pekel. Če pa so ljudje imeli slabo vest pred smrtjo, pa bodo odšli v vice, kjer bodo čakali na odpuščanje Boga (Bower, 1999).

Tudi krščanska vera se ukvarja z reinkarnacijo, saj že sami evangeliji priznavajo, da je bil Janez Krstnik reinkarnacija Elije. Po naukih rimskokatoliške cerkve preteče precej časa od smrtne sodbe do poslednje sodbe. Šele ob poslednji sodbi mora duh v krščanski veri sprejeti svojo končno usodo. Kaj počne duh v času med obema sodbama, lahko povežemo, da so nebesa, vice in pekel stanja, ki jih doživimo v materialnem stanju (Rey, 2000).

Zaratustrstvo ali zoroastrizem

Vero je utemeljil prerok stare Perzije okrog leta 600 pr. n. š.. Imenoval se je Zaratustro. Po njegovem prepričanju je bil svet prvotno popoln, pozneje je postal bojišče za spopad med silami dobrega in zla. Močan poudarek je na osebni odgovornosti. Bog, Ahura Mazda, stvarnik življenja in dobrote, je izvor vsega dobrega, medtem ko je Angra Mainju izvor zla in uničevalnega duha in odgovoren za posameznikovo usodo. Posameznikova usoda je odvisna od tega, za katerega od dveh se človek odloči. Ljudje se morajo odločiti med dobrim in zlim. Tisti, ki živijo dobro in preprosto, bodo prišli v nebesa in se združili z Bogom. Tisti, ki bodo izbrali zlo, bodo prišli v pekel. Dušo po smrti vodi *daena*, vest v podobi dekleta, na most Činvat, most

sodbe. Tisti, pri katerih prevladujejo dobra dela, pridejo v raj. Pri tistih, ki prevladujejo zla dela, padejo v hišo laži, mučilišče (Bower, 1999; Meredith, 1996).

2.3 Zgodbe iz onostranstva

Skozi čas je veliko ljudi, tako vernikov kot nevernikov, izkusilo oziroma doživelo onostranstvo. Tem izkustvom lahko rečemo tudi razodetja, saj razkrivajo svet, ki se nahaja za našimi telesnimi čutili. V naslednjih odstavkih bova razkrila nekaj izkustev, ki so se zgodila tako verujočim kot neverujočim, ki so živeli nekoč in danes.

Veliko ljudi je izkusilo smrt in njihove zgodbe niso samo zanimive, temveč razkrivajo, da obstaja življenje po smrti. Že Platon, ki je oče religije in filozofije, je verjel, da obstaja nad zemeljskim svetom še duhovni. Duhovni svet naj bi bil resničnejši in na podlagi katerega je zasnovano vse, kar doživljamo na tem svetu. Platon ni samo verjel v tisti večji svet, temveč je vanj tudi vstopil in ga začutil na sebi. Spoznal je, da je njegova zavest, njegov notranji jaz, globoko povezana z večjim duhovnim svetom. Nasprotnik Platonovega prepričanja, da obstaja nadzemeljski navdih, je bil Aristotel. Aristotel je verjel, da ne obstaja duhovni svet, da bi človek spoznal najboljši način življenja in udejstvovanja. Do tega lahko pridemo sami. Odgovori na velika vprašanja se nahajajo na zemlji in samo čakajo, da jih razkrijemo. Platon je bil drugačnega mnenja. V *Republiki* je zapisal zgodbo o armenskem vojaku, ki so ga imeli zaradi bojnih ran za mrtvega, zato so ga položili na grmado. K zavesti se je vrnil, tik preden so zanetili ogenj. Povedal je zgodbo o svojem potovanju na raven nad tistim svetom. Pripovedoval je o prelepem kraju, kjer so dušam sodili glede na njihova dobra in zla dejanja, ki so jih storili v času bivanja na zemlji. Platon je zagovarjal, da je onostranstvo resnični svet, življenje na tem svetu pa nas zgolj pripravlja nanj (Alexander in Thompkins, 2015).

V 4. stoletju n. št. je v Kartagini živel vojak Taksiot, ki je v življenju veliko grešil. Nekega dne ga je pičila kača in Taksiot je za posledicami strupa tudi umrl. Kmalu po smrti so ga pokopali, a še preden so zemljo zagnili, so iz groba zaslišali prošnje, naj se ga usmilijo. Vse je zanimalo, kako je oživel. Zaradi šoka je lahko šele četrty dan povedal, kaj se mu je zgodilo. Povedal je, da je med umiranjem videl črnice, ki so bili tako grozni, da se je njegovi duši zmešalo. Nato je zagledal dva lepa mladeniča in njegova duša je takoj poletela k njima. Na poti po zraku navzgor so se morali ustaviti pri vsaki mitnici, kjer so pri vsaki mitnici raziskovali vsak greh posebej. Angela sta imela torbo, v katerih sta imela njegova dobra dela. Angela sta jih jemala ter jih postavljala nasproti njegovim slabim delom. Tako so šli skozi mitnice, dokler se niso ustavili pri mitnici za razvrat, na kateri so ga zaustavili stražarji. Nato so našteali vsa njegova razvratna dejanja, a angela nista našla nobenega dobrega dela, ki bi ga odtehtala z njegovimi grehi. Tedaj so ga zli duhovi zagrabili, ga topli ter odvlekli navzdol do pekla, kjer so duše grešnikov zaprte v večni temi, kjer ni življenja za ljudi, temveč večne muke, jok ter škripanje z zobmi. Pričel je prositi in obljubljeni, da se bo skesal. Potem sta ga vzela in ga odpeljala stran do njegovega groba. Po prihodu nazaj se je kesal štirideset dni in drugim pripovedoval o strašanskih mukah grešnikov v peklu, rotit jih je, naj ne grešijo ter se skesajo za svoje grehe. Tako je preživel štirideset dni. Ko se je očistil, je odšel k Bogu (Novalija in Knežević, 2008).

Ena izmed zgodb pripoveduje o galskem duhovniku Salviju Albinskem iz 6. stoletja, ki se je vrnil v življenje, potem ko je bil mrtev skoraj cel dan. Svojo izkušnjo pripoveduje, da sta ga dva angela dvignila in odnesla do nebes. Potem sta ga odpeljala skozi vrata v poslopje, kjer so se tla svetila kot zlato in srebro. Tam se je nahajala množica ljudi, ki po zunanosti niso bili podobni ne moškim ne ženskam. Odpeljala sta ga skozi množico do oblaka, iz katerega je prišel glas bitij, ki so bila oblečena v duhovniške obleke. Angela sta mu povedala, da so to mučeniki in svetniki, ki jih častimo na zemlji. Nato je zaslišal glas, ki je velel, da se mora vrniti nazaj na zemljo, saj njegovo delo še ni bilo končano. Duhovnik se je nato ves objokan in razočaran vrnil na zemljo, kjer je nadaljeval svoje delo (Novalija in Knežević, 2008).

Dr. Eben Alexander je v obdobju kome doživel stanje zavesti, kjer se je počutil, kot bi bil zakopan v zemlji. Vendar to ni bila navadna zemlja, saj je okoli sebe čutil in občasno slišal druge oblike in druga bitja. Po njegovih besedah je bilo doživetje zastrašujoče in delno tolažilno. Na tem potovanju je imel vodnico, ki je s svojo prisotnostjo pozdravila njegovo srce in ga naredila popolnega. Brez besed mu je sporočila, da je ljubljen in drag, veselje pa je večje, boljše in lepše, kot si ga lahko predstavljamo (Alexander in Thompkins, 2015).

Jean Hering je opisovala občutek, ko ji je umrla mama. Na svojem vrtu jo je nenadoma prevzel občutek, občutek izredne količine ljubezni. Začutila je, da ji je umrla mati. Čutila je, da jo je mama objemala, a hkrati šla skozi njo. Vsakič, ko je to naredila, se je počutila nadnaravno, neverjetno. Začutila je neizmerno količino ljubezni. Sama pa trdi, da se od takrat ne boji smrti (Alexander in Thompkins, 2015).

Oče pripoveduje, da se je njegova hči Heather rodila z močno cerebralno paralizo. Čeprav je verjel, da se je zavedala vsega okoli sebe, pa ni mogla govoriti ali vstati. Pogosto pa se je smejala. Zdravniki so verjeli, da ne bo živela več kot 12 let, a je umrla stara 20 let. Po njeni smrti se je spraševal, kako lahko obstaja Bog, ki bi dovolil, da se je to zgodilo. Nenadoma se je na levi strani sobe pojavila bleščeča oseba v belem. Bila je njegova hči. Pokazala je nanj in zaklicala: »Ne, očka, motiš se!« Nato jo je zajel vrteči se oblak žareče, bele svetlobe. Zajela ga je sreča, saj je spoznal, da je vse v redu z njo in da je postala angel (Alexander in Thompkins, 2015).

Tudi zgodba mame, katere 18-letni sin Ben je leta 2007 umrl po težki bolezni. Pred smrtjo ga je vedno nekdo držal za roko. Odločili so se, da nikoli ni smel biti sam, zato so se vsi družinski člani ves dan menjavali, da je nekdo vedno ležal ob njem in ga držal. Prvo noč se ji je sanjalo, da je držala Bena in v jezi in zmedenosti klicala Boga. V tem doživetju je bila ponesena v temna, a vendar svetla nebesa, kjer je bilo vse mirno in ni čutila ničesar drugega kot samo ljubezen. V svoji duši je vedela, da je bil Ben še pred svojo smrtjo v nebesih. Dva dni pozneje je umrl (Alexander in Thompkins, 2015).

3 EMPIRIČNI DEL

3.1 Rezultati anketnega vprašalnika za starše, stare starše, učence in strokovne delavce šole

Vzorec anketirancev so bili starši naših učencev, dedki in babice naših učencev, učenci višjih razredov ter strokovni delavci šole. Našim staršem sva oddala 342 praznih anketnih vprašalnikov, izpolnjenih in primernih za obdelavo je bilo 162. Prav tako sva oddala 342 praznih anketnih vprašalnikov našim starim staršem, izpolnjenih in primernih za obdelavo je bilo 198. Prav tako sva izvedla anketo med učenci od 7. do 9. razreda. Oddala sva 100 anket. Izpolnjenih in primernih za obdelavo je bilo 95. Anketo je izpolnilo in rešilo tudi 40 strokovnih delavcev. Le-te so bile vse primerne za obdelavo.

Legenda:

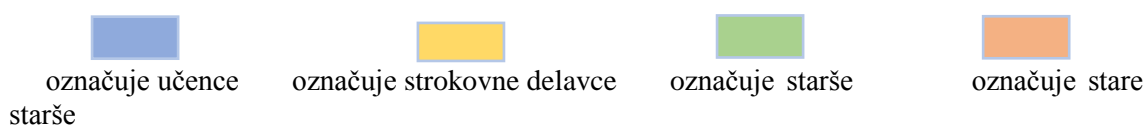


Tabela 1: Spol

	Št. odgovorov	(%)	Št. odgovorov	(%)	Št. odgovorov	(%)	Št. odgovorov	(%)
Moški	52	55	2	5	39	24,1	52	26,3
Ženske	43	45	38	95	123	75,9	146	73,7
Skupaj	95	100	40	100	162	100	198	100

Tabela 2: Starost

	Št. odgovorov	(%)	Št. odgovorov	(%)	Št. odgovorov	(%)	Št. odgovorov	(%)
11–15	95	100	/	/	/	/	/	/
21–30	/	/	3	7,5	/	/	/	/
31–40	/	/	14	35	89	54,9	/	/
41–50	/	/	13	32,5	62	38,3	/	/
51–60	/	/	7	17,5	11	6,8	36	18,2
61–70	/	/	3	7,5	/	/	83	41,9
71–80	/	/	/	/	/	/	57	28,8
81–90	/	/	/	/	/	/	22	11,1
Skupaj	95	100	40	100	162	100	198	100

Tabela 3: Verujem v boga.

	Št. odgovorov	(%)	Št. odgovorov	(%)	Št. odgovorov	(%)	Št. odgovorov	(%)
DA	62	65,2	11	27,5	101	62,4	147	74,3
NE	24	25,3	27	67,5	36	22,2	48	24,2
NE VEM	9	9,5	2	5	25	15,4	3	1,5
Skupaj	95	100	40	100	162	100	198	100

65,2 % anketiranih učencev je odgovorilo, da verujejo v Boga. 25,3 % jih je odgovorilo, da vanj ne verujejo, medtem ko je 9,5 % anketiranih odgovorilo, da ne vedo, ali vanj verujejo ali ne. Zanimivo je, da je delež fantov kot deklet, ki so na vprašanje odgovorili z DA, enako.

Kar 67,5 % anketiranih strokovnih delavcev ne veruje v Boga, medtem ko jih 27,5 % verjame v višjo silo, 5 % pa jih ne ve, ali verujejo ali ne.

62,4 % staršev je odgovorilo, da verujejo v Boga, 22,2 % da v Boga ne verujejo, 15,4 % jih ne ve, ali so verni ali ne. Ugotovila sva, da je med 89 anketiranimi starši, starimi med 31 in 40 let, kar 63 oziroma 70,8 % odgovorilo, da verjamejo v Boga. Zanimiv je podatek, da v naslednji starostni skupini, od 41 do 50 let, procent verujočih pade na 46,8 % oziroma 29 oseb od 62. Število verujočih pa se nato spet dvigne med starši, starimi od 51 do 60 let, ko je 9 staršev oziroma 81,8 % staršev odgovorilo na vprašanje pritrdilno. Tudi primerjava pritrdilnih odgovorov očetov in mam je pokazala, da je od 123 mam 78 mam odgovorilo pritrdilno, kar je 63,4 %. 23 od 39 očetov oziroma 58,9 % je odgovorilo z da.

74 % anketiranih starih staršev verjame v Boga. 24 % jih je odgovorilo z ne in 1,5 % da na to vprašanje ne vedo odgovoriti. Po pregledanih anketnih vprašalnikih sva ugotovila, da so anketirani dedki in babice, starejši od 71 let, vsi odgovorili, da verjamejo v Boga. Po pregledanih anketnih vprašalnikih sva ugotovila še, da je kar 37 od 52 dedkov oziroma 71,2 % vprašanih dedkov ter 110 od 146 babic oziroma 75,3 % babic odgovorilo, da verjamejo v Boga. Zelo malo starih staršev je odgovorilo z ne vem, iz česar sklepava, da je večina dedkov in babic vernih oziroma bilo tradicionalno vzgojenih. Različne raziskave kažejo, da je bila vera nekoč veliko bolj pomembna kot danes. Ti podatki bi lahko to tudi potrdili.

Tabela 4: Upam, da bom po smrti šel v nebesa.

	Št. odgovorov	(%)	Št. odgovorov	(%)	Št. odgovorov	(%)	Št. odgovorov	(%)
DA	60	63,2	7	17,5	108	66,6	111	56,1
NE	9	9,5	24	60	20	12,4	41	20,7
NE VEM	26	27,3	9	22,5	34	21	46	23,2
Skupaj	95	100	40	100	162	100	198	100

Kar 63,2 % učencev upa, da bodo po smrti odšli v nebesa. 27,3 % jih meni, da po smrti ne bodo šli v nebesa, 9,5 % pa jih ne ve, kaj se bo zgodilo z njimi po smrti. 39 oziroma 75 % vseh učenc in 21 oziroma 48,8 % vseh učencev je odgovorilo z da. Če primerjamo, je več deklic, 65 %, kot fantov, 35 %, obkrožilo da. Njihove odgovore lahko primerjamo z odgovori njihovih staršev, saj iz analize anketnih vprašalnikov lahko sklepava, da so starši z vzgledom in življenjskim motom odločilno vplivali na svoje otroke, saj je odstotek pregledanih anketnih vprašalnikov staršev in otrok skorajda identičen.

60 % pedagoških delavcev ne verjame, da bodo po smrti odšli v nebesa. 22,5 % jih ne ne ve, ali bodo prišli v nebesa, in 17,5 % jih verjame, da bodo po smrti prišli v nebesa.

66,6 % staršev verjame, da bodo po smrti odšli v nebesa, medtem ko jih 21 % ne ve oziroma 12,4 % v to ne verjame. 87 oziroma 70,7 % vseh mam in 21 oziroma 53,8 % očetov je odgovorilo, da upajo, da bodo po smrti odšli v nebesa. Tudi v tem primeru je več žensk, 80,6 %, kot moških, 19,4 %, odgovorilo z da.

56,1 % anketiranih starih staršev je odgovorilo, da upajo, da bodo po smrti odšli v nebesa. 23,2 % jih je odgovorilo, da ne vedo, ter 20,7 % da ne verjamejo, da bodo po smrti odšli v nebesa. 82 oziroma 56,2 % vseh babic in 29 oziroma 55,8 % vseh dedkov je odgovorilo z da. Razlika med dedki in babicami je v korist babic, saj je pritrdilno odgovorilo 73,9 % babic, medtem ko je le 26,1 % dedkov odgovorilo, da upajo, da bodo odšli v nebesa. Zanimivo se nama je zdelo, da več staršev upa, da bodo po smrti odšli v nebesa. Pričakovala sva, da bo pritrdilno odgovorilo več

dedkov in babic in ne obratno. Analiza vprašalnikov je torej pokazala, da več staršev kot starih staršev pričakuje, da bodo odšli v nebesa.

Če primerjamo, kako so na to vprašanje odgovarjale ženske in kako moški, ugotavljamo, da je pri vseh skupinah anketirancev na to vprašanje odgovarjalo z da več žensk kot moških. Iz tega lahko sklepava, da so ženske bolj odprte glede obstoja nebes in posmrtnega življenja kot moški. Razlogi so lahko različni, od vzgoje, drugačnih vrednot do tega, da ženske raje verjamejo okultnemu.

Tabela 5: Ali boš prišel v nebesa, je odvisno od tega, ali si opravljal dobra dela.

	Št. odgovorov	(%)	Št. odgovorov	(%)	Št. odgovorov	(%)	Št. odgovorov	(%)
DA	55	57,9	10	25	70	43,2	134	67,7
NE	14	14,7	25	62,5	55	34	23	11,6
NE VEM	26	27,4	5	12,5	37	22,8	41	20,7
Skupaj	95	100	40	100	162	100	198	100

57,9 % anketiranih učencev meni, da je odvisno, ali bodo prišli v nebesa, od tega, ali bodo v življenju opravljali dobra dela. 27,4 % jih ne ve, ali je odhod v nebesa odvisen od tega, ali bodo življenju opravljali dobra dela, medtem ko jih 14,7 % v to ne verjame. 41 oziroma 74,5 % in 14 oziroma 25,5 % fantov je odgovorilo z da.

62,5 pedagoških delavcev ne verjame, da je odhod v nebesa odvisen od tega, ali so na zemlji opravljali dobra dela. 25 % pa jih za razliko od njih verjame, da je odhod v nebesa odvisen od našega življenja na tem svetu. Kar 12,5 % jih ne ve, ali je odhod v nebesa pogojen z našim ravnanjem na tem svetu.

43,2 % staršev je odgovorilo, da verjamejo, da bodo prišli v nebesa, če bodo v življenju opravljali dobra dela. 34 % jih tega ne verjame in 22,8 % anketirancev ne ve, ali je to pogoj za odhod v nebesa. Pri tem odgovoru je delež mam in očetov, ki so odgovorili z da, podoben, saj je 46 mam oziroma 65,7 % in 24 očetov oziroma 61,5 % odgovorilo pritrdilno.

67,7 % anketiranih dedkov in babic verjame, da bodo nagrajeni za dobra dela in da jih bodo leta privedla po smrti v nebesa. 20,7 % jih je odgovorilo, da ne vedo, ali bo od dobrih del odvisna njihova pot v nebesa. 11,6 % pa jih v to ne verjame. 78 oziroma 58,2 % babic oziroma 56 ali 41,8 % je odgovorilo z da.

Zanimivo je, da več dedkov in babic verjame, da je odvisno, ali bomo prišli v nebesa od tega, ali bomo opravljali dobra dela. Če pogledamo odgovore ženskih anketirank, se tudi tukaj pokaže, da je več anketirank odgovorilo z da, kar bi lahko povezali s tem, da ženske mogoče prej verjamejo, da so nagrajene za dobra dela.

Tabela 6: Če veruješ v boga, imaš več možnosti, da boš prišel v nebesa, kot če ne veruješ.

	Št. odgovoro v	(%)	Št. odgovorov	(%)	Št. odgovorov	(%)	Št. odgovorov	(%)
DA	36	37,9	6	15	79	48,7	80	40,4
NE	29	30,5	28	70	45	27,8	56	28,3
NE VEM	30	31,6	6	15	38	23,5	62	31,3
Skupaj	95	100	40	100	162	100	198	100

Pri tej trditvi so bili odgovori med učenci zelo razporejeni, saj je 37,9 % učencev odgovorilo, da verjamejo, da imajo tisti, ki verujejo v Boga, več možnosti, da bodo prišli v nebesa, kot tisti, ki

vanj ne verujejo. 31,6 % jih je odgovorilo, da ne vedo, ali je odhod v nebesa pogojen z verovanjem v Boga, medtem ko je 30,5 % odgovorilo, da odhod v nebesa ni odvisen od verovanja v Boga. 28 oziroma 77,8 % deklic ter 8 oziroma 22,2 % dečkov je odgovorilo z da.

Kar 70 % anketiranih pedagoških delavcev ne verjame, da imajo verniki večjo možnost, da pridejo v nebesa, če verjamejo v Boga, Medtem ko 15 % anketirancev v to verjame oziroma ne ve, ali na to vpliva naše verovanje v Boga.

48,7 % anketiranih staršev verjame, da bodo imeli več možnosti priti v nebesa, če bodo v Boga verovali. 27,8 % jih tega ne verjame in 23,5 % jih ne ve, ali v to trditev verjamejo ali ne. 52 ali 65,8 % mam oziroma 27 oziroma 34,2 % očetov jih je odgovorilo z da.

40,4 % anketiranih starih staršev verjame, da ima oseba, ki verjame v Boga, večje možnosti, da pride pred njegovo obličje. 31,3 % jih ne ve, ali je od tega odvisno, da prideš v nebesa, 28,3 % pa jih v to ne verjame. 61 ali 76,2 % babic ali 19 oziroma 23,8 % dedkov je na vprašanje odgovorilo z da.

Tudi tukaj analiza vprašalnikov kaže, da več žensk verjame, da je verovanje odločilnega pomena, ali bomo prišli v nebesa ali pekel. Pridobljeni podatki so naju presenetili, saj sva pričakovala, da bo več anketirancev na to vprašanje odgovorilo z da. Še posebej, ker je večina otrok, staršev in starih staršev odgovorilo, da verjamejo v Boga. Po pregledu vseh največjih svetovnih verstev sva ugotovila, da vsa večja verstva učijo, da obstajajo »nebesa« oziroma »pekel« v takšni ali drugačni obliki.

Tabela 7: Pekel je za kaznovanje grešnikov.

	Št. odgovorov	(%)	Št. odgovorov	(%)	Št. odgovorov	(%)	Št. odgovorov	(%)
DA	68	71,6	7	17,5	51	31,5	121	61,1
NE	7	7,4	30	75	70	43,2	43	21,7
NE VEM	20	21	3	7,5	41	25,3	34	17,2
Skupaj	95	100	40	100	162	100	198	100

71,6 % učencev meni, da je pekel namenjen kaznovanju grešnikov. 21 % jih ne ve, medtem ko jih le 7,4 % meni, da temu ni tako. 47 oziroma 69,1 % deklet in 21 ali 30,9 % fantov je na vprašanje odgovorilo z da.

75 % anketiranih strokovnih delavcev ne verjame, da je pekel za kaznovanje grešnikov, medtem ko jih 17,5 % verjame, da bodo grešniki kaznovani po smrti. Le 7,5 % jih ne ve, ali so grešniki kaznovani za svoja dejanja na zemlji.

43,2 % staršev meni, da pekel ni prostor za kaznovanje grešnikov, 31,5 % jih v trditev verjame, 25,3 % pa jih ne ve, ali je pekel prostor, kjer so kaznovani grešniki. 57 mam oziroma 81,4 % ter 13 oziroma 18,6 % očetov je odgovorilo, da tega ne verjame.

61,1 % dedkov in babic verjame, da je pekel predstava za kaznovanje grešnikov. 21,7 % jih nasprotuje trditvi, 17,2 % anketiranih pa je odgovorilo z ne vem. 89 ali 73,6 % babic ter 32 oziroma 26,4 % dedkov je odgovorilo pritrnilno.

Analiza odgovorov anketirank je pokazala, da v primerjavi z moškimi anketiranci ženske verjamejo, da je pekel za kaznovanje grešnikov. Po tehtnem premisleku sva prišla do sklepa, da vera močno vpliva na prepričanje žensk in da je njihova vzgoja nekoliko bolj tradicionalna kot fantovska oziroma moška. Verjetno dekleta, starši in stari starši vzgajajo tako, da jim prikazujejo odnos med dobrim in zlim, s pomočjo zgodb iz vere, ki si jih dekleta na to vzamejo k srcu.

Iz analize vprašalnikov lahko tudi sklepava, da so tako učenci kot stari starši z visokim odstotkom odgovorili na to vprašanje pritrnilno, medtem ko so njihovi otroci oziroma starši na to vprašanje z več odstotki odgovorili, da pekel ni za kaznovanje grešnikov. Zakaj so podatki

učencev primerljivi s starimi starši, lahko sklepamo iz dejstva, da imajo naši starši manj časa za nas, otroke, saj so dlje časa v službi in otroci sploh v zgodnjem otroštvu več časa preživljamo z našimi dedki in babicami. Njihova prepričanja so se tako prenesla na otroke.

Tabela 8: Nebesa in pekel sta večna.

	Št. odgovorov	(%)	Št. odgovorov	(%)	Št. odgovorov	(%)	Št. odgovorov	(%)
DA	43	45,3	6	15	80	49,4	108	54,6
NE	18	18,9	18	45	33	20,4	28	14,1
NE VEM	34	35,8	16	40	49	30,2	62	31,3
Skupaj	95	100	40	100	162	100	198	100

45,3 % učencev meni, da sta pekel in nebesa večna, 35,8 % tega ne ve, medtem ko 18,9 % tega ne verjame. 35 oziroma 81,4 % deklet ter 8 oziroma 18,6 % fantov je odgovorilo, da verjamejo v nebesa in pekel.

45 % strokovnih delavcev meni, da nebesa in pekel nista večna. Kar 40 % jih ne ve in 15 % jih verjame, da sta.

49,4 % anketiranih staršev meni, da sta nebesa in pekel večna. 30,2 % jih je odgovorilo, da tega ne vedo, in 20,4 %, da tega ne verjamejo. 61 mam oziroma 76,3 % ter 19 oziroma 23,7 % anketiranih očetov se strinja s to trditvijo.

54,6 % anketiranih starih staršev verjame, da sta nebesa in pekel večna, medtem ko je 31,3 % anketiranih odgovorilo z ne vem ter 14,1 % da tega ne verjamejo. 83 oziroma 76,9 % babic in 25 ali 23,1 % dedkov je odgovorilo z da.

Analiza anketnih vprašalnikov je pokazala, da obstaja razlika med učenci, starši in njihovimi starimi starši. Iz podatkov bi lahko sklepala, da mlajše generacije ne razmišljajo toliko o večnosti kot o novih možnostih. Po tehtnem razmisleku sva prišla do sklepa, da sploh otroci ne razmišljajo o večnosti nebes in pekla, saj se naš svet vrti o temah, ki nas trenutno bolj obremenjujejo. Tako ves svoj čas namenimo puberteti in vprašanjem o svojem telesu, poklicni orientaciji, športu, modi, glasbi, odnosih itd. Poleg tega učenci ne razmišljamo o naši umrljivosti, saj smo prepričani, da bomo umrli nekoč dlje v prihodnosti, ko bomo že »zelo stari«.

Tabela 9: Naj bom kaznovan ali naj dosežem odrešenje, izid bo pravičen.

	Št. odgovorov	(%)	Št. odgovorov	(%)	Št. odgovorov	(%)	Št. odgovorov v	(%)
DA	56	59	14	35	55	34	91	46
NE	14	14,7	22	55	47	29	32	16,2
NE VEM	25	26,3	4	10	60	37	75	37,8
Skupaj	95	100	40	100	162	100	198	100

59 % učencev meni, da bo poslednja sodba pravična, 26,3 % jih ne ve in 14,7 % jih meni, da temu ne bo tako. 40 ali 71,4 % deklet in 16 oziroma 28,6 % fantov je odgovorilo z da.

55 % strokovnih delavcev meni, da bo izid ob smrti pravičen. Kar 35 % jih meni, da bo kazen ali odrešenje ob smrti pravično, medtem ko 10 % anketirancev tega ne ve.

37 % staršev ne ve, ali bo kazen oziroma odrešenje po smrti pravično, medtem ko jih 34 % v to verjame. 29 % pa jih meni, da kazen ali odrešenje ne bosta pravična. 49 oziroma 81,7 % anketiranih mam ter 11 oziroma 18,3 % očetov je na vprašanje odgovorilo z ne vem.

46 % dedkov in babic verjame, da bo izid pravičen. 37,8 % jih ne ve, ali bo temu tako, ter 16,2 % jih v to ne verjame. 78 oziroma 85,7 % babic ter 13 oziroma 14,3 % dedkov je odgovorilo z da.

Tudi pri tem vprašanju je več žensk kot moških odgovorilo z da. Po analizi tega vprašanja sva ugotovila, da so odgovori zelo razpršeni. Tako 59 % učencev, 46 % dedkov in babic ter 35 % strokovnih delavcev verjame, da bo izid pravičen, medtem ko 37 % staršev ne ve, ali bo izid pravičen. Le odgovori učencev presegajo petdeset odstotkov, medtem ko so odgovori ostalih treh anketiranih skupin razpršeni. Mogoče otroci še vedno verjamejo v pravičnost, saj je naš svet velikokrat še vedno črn ali bel. Poleg tega smo v zgodbah, ki so nam jih prebirali starši, vedno slišali, da se dobrota izplača, zlo pa kaznuje. Starejši, kot smo, več izkušenj imamo in naš svet se počasi spreminja. Tako sveta ne vidimo več skozi rožnata očala, temveč se v dojetje sveta prikradejo različni odtenki sive. Tako naši starši in stari starši, ki imajo veliko izkušenj, ne verjamejo več vsemu, kar preberejo in slišijo.

Tabela 10: Pomirja me, če pomislim, da po smrti ne bom izginil.

	Št. odgovorov	(%)	Št. odgovorov	(%)	Št. odgovorov	(%)	Št. odgovorov	(%)
DA	51	53,7	7	17,5	81	50	110	55,6
NE	27	28,4	31	77,5	50	30,9	44	22,2
NE VEM	17	17,9	2	5	31	19,1	44	22,2
Skupaj	95	100	40	100	162	100	198	100

53,7 % učencev najde tolažbo v prepričanju, da po smrti obstaja »drugačno življenje« in da ne bodo izginili. Kar 28,4 % jih tega ne verjame, 19,9 % pa jih ne ve odgovora. 38 oziroma 74,5 % anketiranih deklet ter 13 ali 25,5 % fantov je odgovorilo pritrdilno.

77,5 % strokovnih delavcev ne čuti miru, ko pomislijo na posmrtno življenje oziroma novo obliko življenja. Ta rezultat lahko povežemo s tem, da večina strokovnih delavcev ne verjame v posmrtno življenje, ne veruje v Boga in posledično ne verjame v nebesa in pekel. 17,5 % je lažje, ko pomislijo na življenje po smrti, 5 % pa jih ne ve, kako bi se opredelili.

50 % anketiranih mam in očetov je odgovorilo, da jih pomirja, če pomislijo, da po smrti ne bodo izginili. 30,9 % jih je odgovorilo, da se s trditvijo ne strinjajo. 19,1 % jih je odgovorilo z ne vem. Pritrdilno je odgovorilo 60 oziroma 74,1 % anketiranih mam in 21 oziroma 25,9 % anketiranih očetov.

56,6 % anketiranih starih staršev je odgovorilo, da jih pomirja, če pomislijo na večno življenje in da po smrti ne bodo izginili, medtem ko 22,2 % vprašanih ne ve, ali jih pomirja. Enako, 22,2 %, jih odgovarja, da jih to ne pomirja. 74 ali 67,3 % žensk oziroma 36 ali 32,7 % moških je odgovorilo z da.

Pri treh skupinah anketirancev je bil odgovor višji od petdesetodstotnega, medtem ko je le 17,5 % anketiranih pedagoških delavcev odgovorilo z da. Večina pedagoških delavcev je odgovorila z ne. Podatki se skladajo s tem, da večina pedagoških delavcev ni verna oziroma ne verjame v boga. Ugotovila sva, da so tudi pri tem odgovoru, če primerjamo moške in ženske, ženske v večini odgovorile, da jih pomirja, če pomislijo, da obstaja »svet« po smrti in da ne bodo izginile. Iz podatkov in skupka vseh vprašanj in odgovorov sklepava, da ženske porabijo več časa za razmišljanje o filozofskih temah, kot so obstoj, odrešenje, smrt, nebesa in pekel, ljubezen itd.

Tabela 11: Nikoli ne bomo dobili znanstvenih dokazov o obstoju nebes in pekla.

	Št. odgovorov	(%)	Št. odgovorov	(%)	Št. odgovorov	(%)	Št. odgovorov	(%)
DA	57	60	23	57,5	84	51,9	101	51
NE	12	12,6	6	15	41	25,3	43	21,7
NE VEM	26	27,4	11	27,5	37	22,8	54	27,3
Skupaj	95	100	40	100	162	100	198	100

60 % odstotkov učencev meni, da nikoli ne bomo dobili znanstvenih dokazov o obstoju nebes in pekla. 27,4 % jih ne ve, ali bo znanost tako napredovala, da bodo lahko odgovorili na to vprašanje, medtem ko jih 12,6 % meni, da bo znanost tako napredovala, da bodo lahko dokazali, ali nebesa in peklo obstajata ali ne. 38 ali 66,7 % žensk in 19 ali 33,3 % fantov verjame, da nikoli ne bomo dobili znanstvenih dokazov.

57,5 % strokovnih delavcev ne verjame, da bodo kdaj dokazali obstoj nebes in pekla oziroma višje sile. 27,5 % jih ne ve, medtem ko 15 % anketiranih verjame, da bodo nekoč lahko dokazali obstoj.

51,9 % staršev meni, da bomo nekoč dobili znanstvene dokaze o obstoju nebes in pekla. 25,3 % jih tega ne verjame in 22,8 % jih je obkrožilo z ne vem. 69 oziroma 82,1 % mam ter 15 oziroma 17,9 % očetov je v to prepričanih.

51 % starih staršev ne verjame, da bodo kdaj dokazali obstoj Boga, nebes in pekla, medtem ko jih 27,3 % odgovarja, da ne vedo, ali bodo znanstveniki kdaj odkrili obstoj višje sile. 21,7 % pa jih verjame, da bodo nekoč obstoj Boga, nebes in pekla dokazali. 64 ali 63,4 % babic ter 37 ali 36,6 % je odgovorilo, da nikoli ne bomo dobili znanstvenih dokazov.

Kljub temu, da je večina anketiranih odgovorila, da ne bomo nikoli našli znanstvenih dokazov, sva presenečena, saj sva pričakovala, da bodo učenci odgovarjali obratno. Pričakovala sva, da bo naša generacija odgovorila, da pričakuje, da bomo nekoč dokazali obstoj »nebes in pekla« oziroma, kaj se zgodi z nami po smrti. Naša generacija ima namreč občutek, da lahko najdemo odgovore na skoraj vsa vprašanja, saj na » stricu googlu« dobimo skoraj vse odgovore z le nekaj kliki. Poleg tega vsak dan slišimo, kako je nekdo odkril nekaj novega oziroma je človeštvo na robu nekega novega odkritja.

Tabela 12: Kaj se zgodi potem, ko umremo, nam pove vera.

	Št. odgovorov	(%)	Št. odgovorov	(%)	Št. odgovorov	(%)	Št. odgovorov	(%)
DA	33	34,7	4	10	72	44,4	99	50
NE	36	37,9	31	77,5	32	19,7	38	19,2
NE VEM	26	27,4	5	12,5	58	35,8	61	30,8
Skupaj	95	100	40	100	162	100	198	100

37,9 % anketiranih učencev meni, da ljudje v posmrtno življenje ne verjamejo zaradi vere. 34,7 % jih meni, da je verovanje v posmrtno življenje pogojeno z verovanjem in učenjem vere. 27,4 % jih ne ve, ali ljudje verjamejo v posmrtno življenje zaradi vere. 18 učenk in 18 učencev, kar pomeni natanko 50 % obojih, je odgovorilo na vprašanje z ne vem.

Kar 77,5 % jih ne verjame, da nam vera narekuje naše prepričanje o tem, kaj se zgodi z nami in našo dušo po smrti. 12,5 % jih ne ve in 10 % jih verjame, da si smrt in posmrtno življenje predstavljajo zaradi vere.

44,4 % anketiranih staršev verjame v to, kaj se zgodi po smrti zaradi naukov vere. 35,8 % jih je odgovorilo z ne vem in 19,7 % jih temu oporeka. 60 mam ali 83,3 % oziroma 12 ali 16,7 %

očetov verjame v »posmrtno življenje« oziroma imajo predstavo o tem, kaj se bo zgodilo po smrti, ker jih to uči vera.

50 % anketiranih dedkov in babic verjame, da verjamejo v posmrtno življenje, ker jim tako narekuje vera. 30,8 % jih odgovarja z ne vem in 19,2 % tega ne verjame. 60 ali 60,6 % babic in 39 ali 39,4 % dedkov je odgovorilo z da.

Po analizi tega vprašanja lahko sklepava le, da dedki in babice posledično verjamejo temu, kaj se zgodi z nami potem, ko umremo, zaradi vere kot tudi ne.

Tabela 13: Verjamem v pričevanja ljudi, ki so doživeli smrt.

	Št. odgovoro v	(%)	Št. odgovoro v	(%)	Št. odgovoro v	(%)	Št. odgovor ov	(%)
DA	31	32,6	12	30	66	40,7	87	43,9
NE	34	35,8	20	50	59	36,4	52	26,3
NE VEM	30	31,6	8	20	37	22,9	59	29,8
Skupaj	95	100	40	100	162	100	198	100

35,8 % anketiranih učencev ne verjame pričanju ljudi, ki so doživeli smrt. 32,6 % jih pričanju verjame in 31,6 % jih ne ve, ali bi jim verjeli ali ne.

50 % anketiranih pedagoških delavcev ne verjame v pričevanja ljudi, ki so doživeli smrt, 30 % jih v to verjame in 20 % jih ne ve, ali bi jim verjeli.

40,7 % staršev je odgovorilo, da verjamejo v pričanja ljudi, ki so doživeli smrt. 36,4 % jih pričevanjem ne verjame in 22,9 % jih je odgovorilo z ne vem.

43,9 % starih staršev verjame v pričevanja ljudi, ki so doživeli smrt. 29,8 % jih ne ve, ali bi verjeli v pričevanja, 26,3 % pa jih v to ne verjame.

Tabela 14: Obsmrtna življenja, o katerih sem slišal in bral, utrjujejo mojo vero v nebesa in posmrtna življenja.

	Št. odgovorov	(%)	Št. odgovorov	(%)	Št. odgovorov	(%)	Št. odgovorov	(%)
DA	38	40	6	15	49	30,2	64	32,3
NE	32	33,7	27	67,5	57	35,2	58	29,3
NE VEM	25	26,3	7	17,5	56	34,6	76	38,4
Skupaj	95	100	40	100	162	100	198	100

40 % učencev zaradi prebiranja zgodb o obsmrtnem življenju verjame v nebesa in posmrtno življenje. 33,7 % jih kljub prebiranju zgodb o obsmrtnem življenju ne verjame v posmrtno življenje. 26,3 % jih na to vprašanje nima odgovora.

67,5 % strokovnih delavcev meni, da jim obsmrtna življenja, o katerih so slišali ali brali, utrjujejo vero v nebesa in posmrtna življenja. 17,5 % jih ne ve in 15 % se jih s trditvijo strinja.

35,2 % anketiranih staršev je odgovorilo na trditev nikalno, 34,6 % jih je odgovorilo z ne vem in 30,2 % jih je odgovorilo pritrdilno.

38,4 % dedkov in babic ne ve, ali jim ta pričevanja utrjujejo vero v posmrtno življenje. 32,3 % jih je odgovorilo z da in 29,3 % z ne.

Tabela 15: V nebesih me bodo pričakali moji dragi, ki sem jih izgubil.

	Št. odgovorov	(%)	Št. odgovorov	(%)	Št. odgovorov	(%)	Št. odgovorov	(%)
DA	48	50,5	7	17,5	64	39,5	120	60,6
NE	12	12,6	25	62,5	42	25,9	14	7,1
NE VEM	35	36,9	8	20	56	34,6	64	32,3
Skupaj	95	100	40	100	162	100	198	100

50,5 % učencev verjame, da se bodo ob smrti srečali v nebesih. 36,9 % jih ne ve in 12,6 % jih v to ne verjame. 31 oziroma 64,6 % deklet in 17 oziroma 35,4 % fantov je odgovorilo z da.

62,5 % strokovnih delavcev šole ne verjame, da se bodo po smrti srečali v nebesih s svojimi dragimi. 20 % jih tega ne ve in 17,5 % jih v to verjame.

39,5 % anketiranih staršev verjame, da jih bodo v nebesih pričakali dragi, ki so jih izgubili. 34,6 % jih je odgovorilo, da ne vedo, ali se bo to zgodilo, oziroma 25,9 % jih je odgovorilo, da tega ne verjamejo. Od anketiranih mam jih je kar 50 oziroma 78,1 % od vseh, ki so odgovorili z da, odgovorilo, da v to verjamejo, medtem ko je le 21,9 % vseh anketiranih očetov odgovorilo z da.

60,6 % anketiranih starih staršev verjame, da jih bodo v nebesih pričakali njihovi dragi. 32,3 % jih tega ne ve in 7,1 % jih ne verjame, da se bodo v nebesih srečali že z umrlimi prijatelji, sorodniki ter dragimi. 88 ali 73,3 % babic in 32 ali 26,7 % dedkov je na vprašanje odgovorilo z da.

Na to vprašanje so le pedagoški delavci večinoma odgovorili z ne, medtem ko so učenci, starši in stari starši večinoma odgovorili z da. Glede na njihove odgovore sklepava, da si ljudje pred težkimi situacijami ustvarimo svojo resničnost, ki nam pomaga pri dojetanju življenjskih izzivov, na katere nimamo vpliva in jih ne razumemo. Vera ima pomembno vlogo, saj večini ljudi nudi uteho in nam pomaga v stresnih situacijah. Odgovori, ki jih dobijo verujoči, in pripadnost večji skupnosti lahko pomagajo. Sploh krščanstvo, ena izmed uradnih ver v Sloveniji, kateri pripada večina prebivalstva, uči, da se bomo v nebesih srečali z dragimi in da bomo nato živeli v sreči in zadovoljstvu. Poleg tega je prepričanje, da se bomo srečali z dragimi v posmrtnem življenju, za žalujoče uteha in spodbuda, da v življenju počnejo dobra dela, ki jih bodo popeljala pred »nebeška vrata«.

Tabela 16: Pričakujem, da se bom po smrti pridružil svojim dragim.

	Št. odgovorov	(%)	Št. odgovorov	(%)	Št. odgovorov	(%)	Št. odgovorov	(%)
DA	50	52,6	21	52,5	49	30,2	138	69,7
NE	13	13,7	10	25	45	27,8	13	6,6
NE VEM	32	33,7	9	22,5	68	42	47	23,7
Skupaj	95	100	40	100	162	100	198	100

52,6 % učencev verjame, da se bodo po smrti pridružili svojim dragim. 33,7 % jih ne ve, ali se bodo pridružili svojim dragim, in 13,7 % jih v to ne verjame. 29 oziroma 58 % deklet ter 21 oziroma 42 % fantov je odgovorilo, da pričakujejo, da se bodo po smrti pridružili svojim dragim.

52,5 % anketiranih strokovnih delavcev meni, da se bodo po smrti pridružili svojim dragim. 25 % jih meni, da se jim ne bodo pridružili, in 22,5 % jih ne ve, ali se jim bodo pridružili ali ne.

42 % staršev je odgovorilo, da ne vedo, ali se bodo po smrti pridružili svojim dragim. 30,2 % jih je odgovorilo, da pričakujejo, da se bodo po smrti pridružili svojim dragim, 27,8 % pa jih tega

ne pričakuje. 21 očetov oziroma 30,9 % je odgovorilo, da ne vedo, ali naj pričakujejo, da se bodo po smrti pridružili svojim dragim. 47 oziroma 69,1 % vseh mam je odgovorilo enako.

69,7 % dedkov in babic pričakuje, da se bodo po smrti pridružili svojim dragim. 23,7 % jih ne ve, ali se bodo po smrti pridružili svojim bližnjim, 6,6 % anketiranih pa tega ne verjame. 101 ali 73,2 % babic in 37 ali 36,8 % dedkov je odgovorilo z da.

Večina anketiranih je na vprašanje odgovorilo z da, le starši so na to vprašanje večinoma odgovorili z ne vem. Prepričanje, da se bomo po smrti pridružili dragim, nama daje misliti, da si vsi želimo nekoč pridružiti svojim dragim – dedkom, babicam, staršem, prijateljem, sorodnikom, ljubeznim, sestram in bratom ter mnogim, s katerimi smo delili lepe in manj lepe trenutke. Misel, da bi bila smrt dokončna, v nas ljudeh povzroči nelagodje, saj si večinoma ne želimo dokončnosti smrti.

Tabela 17: Stiki z umrlimi so resnični.

	Št. odgovorov	(%)	Št. odgovorov	(%)	Št. odgovorov	(%)	Št. odgovorov	(%)
DA	36	37,9	13	32,5	86	53,1	62	31,3
NE	17	17,9	18	45	24	14,8	60	30,3
NE VEM	42	44,2	9	22,5	52	32,1	76	38,4
Skupaj	95	100	40	100	162	100	198	100

44,2 % učencev ne ve, ali so stiki z umrlimi resnični. 37,9 % jih v te stike verjame in 17,9 % jih v stike ne verjame.

45 % anketiranih strokovnih delavcev ne verjame, da so stiki z umrlimi resnični. 32,5 % jih v stike verjame in 22,5 % jih ne ve, ali bi jim verjeli ali ne.

53,1 % staršev verjame, da so stiki z umrlimi resnični. 32,1 % jih je odgovorilo z ne vem in 14,8 % jih je odgovorilo z ne.

38,4 % jih ne ve, ali so stiki z umrlimi resnični, medtem ko jih je 31,3 % odgovorilo, da v to verjamejo, 30,3 % pa jih tega ne verjame.

Tabela 18: Reinkarnacija oziroma ponovno rojstvo je resnična.

	Št. odgovorov	(%)	Št. odgovorov	(%)	Št. odgovorov	(%)	Št. odgovorov	(%)
DA	34	35,8	4	10	71	43,8	49	24,8
NE	17	17,9	3	7,5	51	31,5	69	34,8
NE VEM	44	46,3	33	82,5	40	24,7	80	40,4
Skupaj	95	100	40	100	162	100	198	100

46,3 % učencev ne ve, ali ponovno rojstvo obstaja. 35,8 % jih verjame v reinkarnacijo in 17,9 % anketirancev v reinkarnacijo ne verjame.

Kar 82,5 % strokovnih delavcev ne ve, ali je ponovno rojstvo ali reinkarnacija resnična ali ne. 10 % jih v reinkarnacijo verjame, 7,5 % pa jih meni, da reinkarnacija ni resnična.

43,8 % staršev je odgovorilo, da je reinkarnacija oziroma ponovno rojstvo resnično, medtem ko je 31,5 % vprašanih odgovorilo, da tega ne verjamejo, 24,7 % pa jih je odgovorilo z ne vem.

40,4 % dedkov in babic ne ve, ali je reinkarnacija resnična. 34,8 % jih odgovarja, da ne verjamejo v ponovno rojstvo. Le 24,8 % anketiranih starih staršev verjame v ponovno rojstvo.

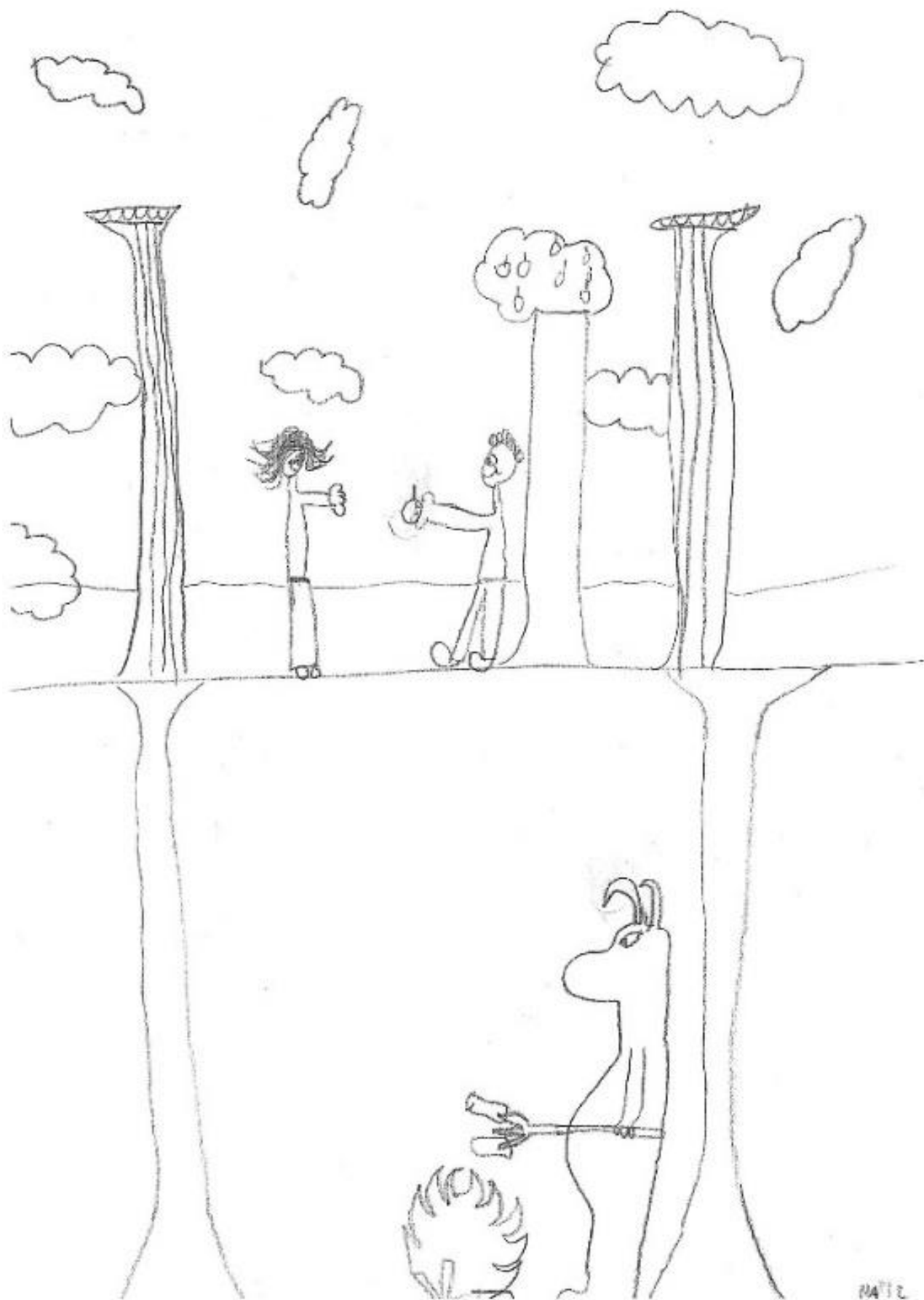
19. Kaj se bo zgodilo z vami, ko boste umrli?

Večina anketiranih učencev meni, da bodo odšli v nebesa in da jih bo Bog sprejel medse. Tam se bodo pridružili sorodnikom in dragim, ki jih imajo najraje. Nekateri so zapisali, da bi želeli, da jih potomci sežgejo in upepelijo ter da bi njihov pepel raztrosili. Med zanimivimi odgovori je tudi ta, da bo duša odšla v nebesa in da se bo istočasno nekje nekdo rodil in ta oseba bo nova »ona«. Med odgovori je zanimiv tudi ta, da nekdo upa, da se bo ponovno rodil, čeprav je velika verjetnost, da reinkarnacija ne obstaja, zato je bo le umrl. Številčno veliko jih je tudi odgovorilo, da ne vedo, kaj se bo zgodilo z njimi. V višjih razredih so učenci zapisali tudi, da se bodo spremenili v duha, ki bo spremljal dogajanje svojih potomcev, oziroma, da bodo v naslednjem življenju živeli kot živali. Nekateri devetošolci so tudi zapisali, da se bodo morali začeti truditi in biti bolj pridni, da bodo prišli v nebesa.

Med odgovori anketiranih strokovnih delavcev je možno zaslediti naslednje odgovore. Nekateri so zapisali, da bodo telo upepelili in da bo njihova duša odšla v nebesa. Drugi so zapisali, da bo telo umrlo, duša oziroma njena energija se bo vrnila v energijski svet in se pridružila drugim energijam, dokler ne bo prišla nazaj v drugo telo. Gre za prehod v večnost. Smrt so primerjali s trdnim spancem, ko ne bodo ničesar slišali, videli ali občutili. Med odgovori je bil zanimiv tudi ta, da se bo združila z vsemi, ki so umrli in jih pozna. Takrat bo doživela večno srečo in svobodo, tako imenovano stanje blaženosti ali nirvane. Drugi so zapisali tudi, da se ne bo zgodilo nič, da bodo enostavno prenehali biti in bo zanje pomenilo konec trpljenja oziroma njihovega delovanja »end of story«. Med nekaj odgovori je možno zaslediti, da ne vedo, kaj se bo zgodilo, in tudi ne želijo vedeti.

Večina staršev na to vprašanje ni želela odgovoriti. Tisti, ki so odgovarjali na to vprašanje, so odgovorili, da bodo postali pepel in da bo njihova duša odšla v nebesa. Med odgovori je bilo možno zaslediti tudi, da si želijo po smrti oditi v nebesa oziroma da upajo, da pred smrtjo ne bodo trpeli, da ko bo prišel njihov čas, da bodo odšli s tega sveta umirjeni. Hkrati so zapisali še, da bi se želeli ponovno roditi. Nekateri pa so odgovorili tudi, da o tej temi ne želijo razmišljati in da ni pomembno, kaj se bo zgodilo po smrti, temveč da jim je bolj pomembno, da v tem trenutku uživajo, da so obkroženi z dragimi in da pridobijo čim več lepih spominov, saj jim bodo ti v uteho in jim bo lažje zapustiti ta svet, če bodo imeli paletu lepih in srečnih spominov.

Večina dedkov in babic verjame, da bodo odšli v nebesa. Dedki so odgovarjali še, da jih po smrti ne bo več, da bodo odšli v pekel ali nebesa. Napisali so še, da jih bodo svojci in dragi pogrešali, da bodo za njimi ostali spomini, da bodo postali pepel, da jih bo vzela megla in da jih ne bo več. Nekaj jih je zapisalo še, da jih ne zanima, kaj se bo zgodilo po njihovi smrti. Babice pa so odgovorile, da bo njihova duša šla v nebesa, telo pa bodo sežgali, da se bo duša ločila od telesa, telo pa bodo pokopali, da se bodo povrnilo v prah, da bodo šle v nebesa, kjer se bodo srečale z že umrlimi sorodniki, da se bodo enkrat mogoče ponovno rodile. Med odgovori so bili še, da bodo njihovo telo sežgali, duša pa bo odšla v večnost, da bodo izginile in da bodo nanje počasi pozabili, da bodo odšle na nebo in da bodo postale ena izmed zvezd, da bodo počivale v božjem miru, da se bodo spremenile v energijo in da bodo čuvale svoje drage pred vsem hudim. Nekaj jih je zapisalo, da ne vedo, kaj se bo zgodilo z njimi, oziroma, da jih ne zanima, kaj se bo zgodilo, in da upajo na najboljše.



Slika 4: Nebesa in pekeli. (Gornik, 2019)

3.2 Metoda intervjuja

3.2.1 Intervju z gospodom Štefanom Čelanom

Izhaja iz skromne družine. Po srednji šoli se je zaposlil v podjetju Sigma Ptuj. Študij je obiskoval ob delu in tako končal dodiplomski in kasneje še magistrski ter doktorski študij. Svojo poklicno pot je nato nadaljeval na Univerzi v Mariboru, kasneje je prevzel direktorsko mesto Znanstveno-raziskovalnega središča Bistra Ptuj, od leta 2002 do 2014 je opravljal funkcijo župana Mestne občine Ptuj. Trenutno je ponovno zaposlen v ZRS Bistra Ptuj (Š. Čelan, osebna komunikacija, 17. februar 2020).



Slika 5: (a) in (b) Intervju z gospodom Štefanom Čelanom. (Novak, 2020)

1. Verjamete v posmrtno življenje?

Gospod Čelan je odgovoril, da verjame v posmrtno življenje. Odgovoril je, da ko človek fizično umre, se zgodba s smrtjo ne konča, saj za osebo ostane energija. Torej telo razpade, zavest in energetske delce pa ostaneta.

2. Kako si predstavljate posmrtno življenje?

Odgovoril je, da je celo vesolje zavestno. Po njegovem prepričanju se ljudje rodijo, ker vesolje še ni dokončano. Del zavesti se spremeni v fizično obliko, da »oseba« oziroma »zavest« dobi izkušnjo. Obogateni z izkušnjo se vrnemo nazaj v univerzalno kozmično zavest in s tem je zavest pridobila. Na primer, otrok hodi v šolo in se vsak dan kaj novega nauči, vsak dan je otrok bolj bogat. Podobno Štefan Čelan razume vesolje, ki se nenehno spreminja in dopolnjuje. Vsako življenje, ki se konča, doprinese neko svojo izkušnjo in doda h kozmični zavesti.

3. Vas je strah umreti?

Intervjuvanca ni strah umreti. Ravno nasprotno. Že nekajkrat se je srečal s smrtjo in občutek ima, da je na drugi strani lepše.

4. Verjamete, da nekateri lahko navežejo stike z umrlimi?

Verjame, da je to možno, saj je prepričan, da smo vsi sposobni tega, če bi nas drugače učili in poučili, kaj je zavest in kako dostopati do nje.

5. Verjamete v obsmrtna doživetja?

Čelan imam takšne izkušnje, saj je že velikokrat sanjal in razmišljal o neki osebi, nato pa naslednji dan slišal, da je dotična oseba umrla. Sploh se mu je to velikokrat zgodilo pri prijateljih. Dolgo časa se s kakšnim prijateljem ni videl, nato je o prijatelju razmišljal in naslednji dan izvedel, da je umrl.

6. Ali mislite, da se "posmrtno življenje" začne takoj po tem, ko umremo?

Zanj je življenje sestavljeno tako iz življenja kot tudi iz smrti. Sta medsebojno povezana. Smrt je le dogodek, ki doživi neko določeno spremembo. Na primer, če kuhaš mleko ter nanj pozabiš, le-to povre. Ali mleka sedaj več ni? Še vedno obstaja, le v drugačni obliki je. Enako je pri smrti. Smrt je neka oblika spremembe. Nič drugega.

7. Vas pomirja misel, da boste v onostranstvu ponovno srečali svoje drage?

Verjame, da je možno, da se lahko srečamo. Če imamo radio in ko iščemo radijske postaje, imamo na eni frekvenci radio Val 202, na drugi Radio City, obe frekvenci pa neprenehoma oddajata. Istočasno ju ne moramo poslušati. Najprej moramo poiskati eno, nato še drugo. Tako je po smrti. Po smrti imamo vsi neke druge vibracije, frekvence. Vprašanje, ali se nekdo s posmrtno frekvenco in drugačno izkušnjo lahko sreča oziroma sliši z drugo. Verjame, da je možno, ni pa nujno.

8. Mislite, da se vaše življenje po smrti odvije še enkrat?

Gospod je odgovoril, da verjame v reinkarnacijo.

9. Ali kdaj pomislite, da ima višja sila vašo usodo v svojih rokah?

Največja umetnost stvarstva je, da nam je dana svobodna volja. Človek se lahko svobodno odloča. Štefan Čelan verjame, da smo prišli na ta fizični svet z nekim namenom. Ali uresničimo svoj namen ali ne, je odvisno od naše svobodne volje. Človek se ni rodil brez nekega višjega namena oziroma cilja, saj je odgovoril, da verjame, da ima vsak od nas svojo vlogo in svojo pot. Kako bomo izpolnili svojo nalogo, v tem fizičnem svetu, je naša svobodna volja. Vsakemu je v zibelko položeno, katera pot je primerna ali najboljša zanj. Žal pa veliko oseb tej poti ne sledi in v življenju ne uresničijo svojih potencialov.

10. Kakšno je vaše mnenje o reinkarnaciji?

Gospod je odgovoril, da verjame v reinkarnacijo, vendar ne v to, da bi se ponovno rodil v isti obliki. Hkrati pa verjame, da se človek rodi v drugi obliki in z drugim namenom.

11. Morda veste, kaj ste bili (če ste bili) v prejšnjem življenju?

Intervjuvanec se je pohecal, da je bil v prejšnjem življenju vol, ker ima tako rad zelenjavo. Potem pa dodal, da nima čiste predstave, ampak da mu šesti čut govori, da je prehodil že nekaj stopnic do tiste končne postaje oziroma točke, saj reinkarnacija ni večna. Reinkarnacija se pojavlja do nekega določenega nivoja, potem pa ni več potrebno, da se ponovno pojaviš v fizični obliki.

12. Kaj je bila v staroslovanski mitologiji vloga Kurenta?

Njegove raziskave so pokazale, da je tradicija stara 30.000 let, ko starih Slovanov še ni bilo. Povedal je, da bolj spoštuje pogled starih Slovanov kot sodobnih. Po njegovem prepričanju so

bili stari Slovani bolj duhovno razgledani, kot smo danes. Verjame, da je bil Kurent v očeh naših prednikov znatno bolj pomemben kot med današnjimi Slovani oziroma Slovenci. Kurent je nekoč predstavljal mitološko bitje, ki je skrbel za življenjske vrednote, hkrati pa so nekateri verjeli, da je ukanil smrt in odšel v nebesa.

13. Kakšna je vloga Kurenta danes?

Povedal je, da žal večina ljudi danes Kurenta doživlja kot šemski pustni lik. To ni njegova vloga, ampak je poslanstvo Kurenta šamanstvo. Šamanizem ni vera, temveč filozofija. Gre za pogled na svet, ki je drugačen današnjemu. To pomeni, da ima Kurent globlji pomen kot le to, da je karnevalska maska. Karnevali so namenjeni satiri, saj na karnevalih z masko opozarjamo na neka politična, gospodarska in druga pomembna vprašanja oziroma družbene probleme.

Kurentu se v tradicionalnem izročilu pripisuje različne namene. Imel naj bi nadnaravno magično moč in demonsko podobo, saj naj bi s skakanjem in rožljanjem preganjal zimo in prebujal pomlad. Naj bi bil simbol rodnosti, simbol pričakovanj in njegov namen je, da pomaga ljudem pri nekem pozitivnem razmišljanju. Torej bi lahko rekli, da prinaša srečo. Prav tako naj bi bili posredniki med umrlimi in živečimi (Čelan, 2020).

14. Kako danes ljudje prepletajo Kurenta z verovanjem?

Čelan je povedal, da tisti ljudje, ki so vsaj malo poduhovljeni, vidijo v Kurentu nekaj več, njegovo poslanstvo. Tisti, ki pa ne verjamejo v duhovni svet, tudi v Kurentu ne vidijo nič. Vse je odvisno od posameznika in njegove duhovne inteligence. Osnovno poslanstvo Kurentovih obredov je, da ljudi spodbuja in pomaga človeku dvigniti duhovno inteligenco. Da človek postane poduhovljen in da se zave, da je smisel človeka v tem, da pomaga. Obredi, povezani s Kurentom, so namenjeni temu, da nas Kurent opomni oziroma, da se enkrat letno spomnimo, da bi morali pričeti razmišljati nekoliko drugače. Kopičenje materialnih dobrin in uničevanje narave nas dolgoročno ne bo razveselilo. Uničena narava bo povzročila težave človekovega preživetja. Kurent nas na to opozarja in je naš vzornik oziroma ideal, saj nas spodbuja k razvijanju svoje inteligence. Ljudje iščemo ideale in Kurent to je. Njegova maska in obredi, vzpostavljanje sobivanja med ljudmi, medsebojno razumevanje, sodelovanje ter strpnost so pripomogli k vpisu Kurenta na Unescov seznam nesnovne kulturne dediščine človeštva (Čelan, 2020).



Slika 6: (a) Kurent. (Gašparič, 2020) (b) Kurent. (Jus, 2020)

3.2.2 Intervju z gospo Teo Gajšek

Tea Gajšek se je rodila 3. 11. 1977 na Ptujju. Po poklicu je ekonomski tehnik, vendar svojega poklica veliko let ni mogla opravljati zaradi skrbi in nege najstarejše hčere Lije, ki se je rodila s cistično fibrozo. Tejina osebna življenjska zgodba je res neverjetna. Kot sama pove, je rodila petkrat, ima pa dva živa otroka. Lija, najstarejša med njimi, je izgubila boj z boleznijo, ko je imela komaj 17 let. Že pred njeno smrtjo je Tea čutila močno prisotnost bitij iz onostranstva, po Lijinem odhodu iz tega sveta pa se je popolnoma odprla tistemu svetu. Vsakodnevno komunicira ne le z Lijo, temveč tudi z drugimi dušami, ki prinašajo sporočila našemu vidnemu svetu (T. Gajšek, osebna komunikacija, 19. februar 2020).

1. Verjamete v posmrtno življenje in kako si ga predstavljate?

Gospa je odgovorila, da verjame v posmrtno življenje in da verjame, da obstaja nekaj, kar bi lahko enostavno opisala kot energije, ki nas vedno obdajajo in spremljajo, so torej ves čas z nami. Ko gre za smrt, se je vsi bojimo in teh energij ne opazimo. Ne opazimo, da se nekaj dogaja okoli nas. Vendar se energije ves čas »dogajajo« okoli nas. Ljudje, ki se ukvarjajo s tem in verjamejo vanje, jih lahko zaznajo, drugi pa, če bi se odločili, da bi vanje verjeli, bi morali biti le bolj dovzetni in opazovati okoli sebe. Takrat bi jih lahko takoj opazili.

2. Kaj mislite se bo zgodilo z vami, ko boste umrli?

Gospa je prepričana, da je stara duša in da je bila na svetu že večkrat. Sama je prepričana, da duše pridejo velikokrat na zemljo, naloga naše duše pa je, da ko se vrnejo na zemljo, morajo opraviti neko nalogo. Na primer, invalid se rodi z nekim razlogom, ima neke vrste namen. Takšno življenje je zanj test. Če opraviš nalogo, zaradi katere si poslan na ta svet, se naslednjič rodiš v nekaj drugega. Ko prideš do končnega spoznanja, se ne vrneš več nazaj, ampak duša postane del univerzuma.

3. Vas je strah umreti in ali verjamete, da nekateri lahko navežejo stike z umrlimi?

Odgovorila je, da je ni strah smrti in da verjame, da nekateri lahko navežejo stike z umrlimi. Gospa je še povedala, da tudi sama navezuje stike z umrlimi, predvsem s svojo hčerko.

4. Kdaj ste vi prvič doživeli stik s hčerko? Kako se je začelo?

Povedala je, da je imela prvi stik s hčerko nekje šest mesecev po njeni smrti. Najprej je začela raziskovati temo in si vzela čas, da je prebrala številne knjige, ki se ukvarjajo s posmrtnim življenjem, izkušnjami ljudi ob smrtnih slučajih ter razna pričanja ljudi, ki so doživeli obsmrtna srečanja. Za vse to ni imela časa, saj je bila njena hči bolna. Po njeni smrti pa si je vzela čas in si s pomočjo literature odgovorila na razna vprašanja, glede na to, da je vedno verjela v posmrtno življenje in stike z umrlimi. Prav tako se je vpisala na tečaj medijstva pri duhovni vodnici Kristi Žmahar. Tam se je naučila pogovora z umrlimi. Povedala je, da so nato sledili stiki. Umrli najlažje navežejo stike preko elektrike, ampak ljudje za vse to najdejo raje racionalno razlago, kot pa da bi povezali to z iracionalnim pojavom, saj se tega preveč bojijo.



Slika 7: Stiki iz onostranstva. (Gajšek, 2019)

5. Kakšen občutek se je porodil v vas? Kdo naveže prvi stik – vi ali vaša hči? Kako pogosto navežete stik z njo?

Gospa je povedala, da je bila po stiku s hčerko zelo navdušena. Imela je veliko energije. Po stiku si je želela, da bi do stikov prišlo še več in da bi bili pogosti.

6. Ali mislite, da se "posmrtno življenje" začne takoj po tem, ko umremo?

Gospa Gajšek verjame, da ko umremo, gre duša za nekaj mesecev v »bolnišnico«, saj je smrt travmatično doživetje. V teh mesecih se duša začne zavedati, da je ni več na zemlji in da je ni več v fizični obliki in potem se lahko začne sodelovanje z duhovi.

7. Vas pomirja misel, da boste v onostranstvu ponovno srečali svoje drage?

Intervjuvanka je povedala, da ljudje vedno ostanejo v istem krogu ljudi.

8. Mislite, da se vaše življenje po smrti odvije še enkrat? Morda veste, kaj ste bili (če ste bili) v prejšnjem življenju?

Odgovorila je, da se verjetno bo, vendar verjame, da ne več velikokrat, saj verjame, da to ni njeno prvo »življenje« na zemlji. Povedala je, da je bila v enem življenju zagotovo čarovnica in so jo sežgali na grmadi. Poleg tega verjame, da je v enem življenju živela na gradu, saj ga vidi v glavi, in enkrat živela že kot ameriški staroselec.

9. Ali kdaj pomislite, da ima višja sila vašo usodo v svojih rokah?

Usoda je vedno nad nami. Nekatere stvari lahko malo spremeniš, ampak konec je že vnaprej določen in načrtan.

4 REZULTATI IN DISKUSIJA

Uspelo nama je zbrati veliko literature, anketnih vprašalnikov in izvesti intervju z gospodom Štefanom Čelanom glede Kurenta, ki je stari slovanski lik, katerega naloga je pregnati zimo ter Teo Gajšek, ki se je po smrti hčerke odprla onostranstvu.

Zbrala sva podatke ter gradivo, ki predstavljajo verovanje ter posmrtno življenje.

Hvaležna sva vsem anketirancem, ki so se potrudili in nama pomagali zbrati bogato bero najrazličnejših odgovorov.

Najina prva hipoteza, ki govori o tem, da ljudje upamo, da bomo po smrti prišli v nebesa, je bila delno potrjena, saj so tako učenci, starši in stari starši odgovorili pritrdilno, medtem ko so strokovni delavci odgovorili negativno.

Druga hipoteza, ki govori o tem, da ljudje verjamejo v posmrtno življenje, je bila delno potrjena. Tako učenci, starši in stari starši verjamejo v življenje po smrti, medtem ko strokovni delavci ne verjamejo vanj.

Tretja hipoteza je bila delno potrjena, saj tako učence, starše in stare starše pomirja misel na posmrtno življenje, medtem ko so strokovni delavci šole tej trditvi nasprotovali.

Četrta hipoteza ni bila potrjena, saj tako strokovni delavci kot starši ne verjamejo, da bodo za dobra dela nagrajeni, za slaba pa kaznovani.

Peta hipoteza je bila delno potrjena, saj so vse skupine anketirancev, razen strokovnih delavcev, odgovorile, da pričakujejo, da se bodo po smrti pridružili svojim sorodnikom in dragim.

Šesta hipoteza je bila ovržena, saj je večina anketirancev obkrožila, da ne verjamejo v stike z umrlimi.

Veseli naju, da sva se lotila te teme, saj je zelo aktualna. Želiva le, da bi bili ljudje o smrti, posmrtnem življenju in ponovnem rojstvu oziroma reinkarnaciji bolj odprti, da bi se o teh temah več pogovarjali, saj bomo le tako sprejemali in se lažje soočili z našo umrljivostjo.

5 ZAKLJUČEK

Kot mlada raziskovalca sva skušala v raziskovalni nalogi predstaviti najpomembnejše predstave ljudi o posmrtnem življenju ter raziskati, ali je vera odločilnega pomena v človekovi predstavi o onostranstvu.

V sklopu raziskovalne naloge sva prišla do naslednjih spoznanj:

Najina dognanja so naslednja:

1. Večina anketirancev veruje v Boga, le med strokovnimi delavci je malo verujočih.
2. Ljudje verjamejo, da bodo odšli v nebesa, ali bodo odšli v nebesa, pa je odvisno od tega, ali smo opravljali dobra dela.
3. Pekel je prostor, kjer kaznujejo grešnike.
4. Ljudi pomirja misel, da po smrti ne bodo izginili.
5. Ljudje verjamejo, da jih bodo v nebesih pričakali njihovi dragi, ki so jih izgubili.
6. Ljudje pričakujejo, da se bodo pridružili svojim sorodnikom in prijateljem v nebesih.
7. Ljudje verjamejo v reinkarnacijo oziroma ponovno rojstvo.
8. Večina ne verjame prepričanju ljudi, ki naj bi imeli stike z umrlimi.
9. Ljudje si različno predstavljajo, kaj se bo zgodilo z njimi po smrti; od tega, da bodo šli v nebesa, da se bodo spremenili v pepel, da se bodo ponovno rodili itd.
10. Dedki in babice so prenesli svoja prepričanja na svoje vnuke.
11. Ženske so bolj prepričane v obstoj nebes, posmrtnega življenja ter reinkarnacije v primerjavi z moškimi.
12. Kolikor nas je na svetu, toliko je pogledov oziroma prepričanj o tem, kaj se bo zgodilo z nami potem, ko bo naše fizično telo umrlo.

Raziskovalno delo naju je pripeljalo do ugotovitve oz. zaključka, da bi lahko več časa posvetili temi. Prav tako bi lahko za pomoč zaprosili različne strokovnjake, ki bi nam pomagali osvetliti to tabu temo. Poleg tega bi lahko organizirali skupine žalujočih, ki bi si pomagali v procesu žalovanja. V vsakem primeru bi bilo priporočljivo ljudi pripraviti na človeško umrljivost in kako se spopasti s smrtjo.

Naj zaključiva z mislijo libanonskega pesnika in pisatelja Khalil Gibrana, ki je v knjigi *Prerok*, ki govori o človekovi izkušnji med rojstvom in smrtjo, zapisal naslednje besede:

Radi bi doumeli skrivnost smrti.
Toda kako jo boste našli,
Če je ne iščete v srcu življenja?

(Kahlil Gibran, 2018)



Slika 8: Štirje letni časi. (Topič, 2020)



Slika 9: Štirje letni časi. (Rakovič, 2020)

6 LITERATURA IN VIRI

6.1 Internetni vir

- Hudovernik M. (2012). Slovanski bogovi in poznavanje le-teh v Šaleški dolini. Raziskovalna naloga. Šolski center Velenje. »Mladi raziskovalci za razvoj Šaleške doline«. Pridobljeno 6. 2. 2020 s <http://mladiraziskovalci.scv.si/ogled?id=1276>.
- Kokar N., (2003). Religijske predstave o onostranstvu in njihove družbene funkcije, Ljubljana, Univerza v Ljubljani Fakulteta za družbene vede. Pridobljeno 17. novembra 2019 s <http://dk.fdv.uni-lj.si/dela/Kokar-Natasa.PDF>.
- Milošič E. in Hertiš N. (2016). Bogovi naših prednikov: na poti pozabe med mladimi? Raziskovalna naloga. II. gimnazija Maribor. »Mladi za napredek Maribora 2016«. 33. srečanje. Pridobljeno 6. 2. 2020 s https://zpm-mb.si/wp-content/uploads/2016/06/S%C5%A0_Zgodovina_Bogovi_nasih_prednikov_na.pdf.

6.2 Monografsko gradivo

- Alexander, E. dr. in Thompkins, P. (2015). Oris večnosti: kako znanost, vera in navadni ljudje dokazujejo obstoj onostranstva. 1. iz. Tržič: Učila International.
- Bowker, J. (1999). Enciklopedija verstev sveta. Ljubljana: Slovenska knjiga.
- Casson, L. in Lifovih, T. (1973). Egipt, Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Chopra, D. (2008). Življenje onstran smrti. 1. natis. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Čelan, Š. (2020). Kurent – Korant: Ali veš, kdo si? Ljubljana: Beletrina; Ptuj: Zavod za turizem.
- Evand - Wentz, W. Y. ur. (1994). Tibetanska knjiga mrtvih: posmrtna izkustva na ravni Barda, kot jih je iz tibetanščine v angleščino prevedel lama Kazi Dava Samdup. Ljubljana: Mihelač.
- Gačnik F. (2018). Religiozno življenje Vikingov. Ljubljana: Univerza v Ljubljani Teološka fakulteta.
- Gibran, K. (2018). Prerok. Ljubljana: Založba Dravljje.
- Guy, J. in Hall, R. (1998). Stare civilizacije: Vikingi. Abram: Grlica.
- James, S. (1994). Svet okrog nas: Stari Rim. Murska Sobota: Pomurska založba.
- Meredith, S. (1996). Šolska enciklopedija. Svetovna verstva. 1. natis. Ljubljana: Tehniška založba Slovenije.
- Novalija, A. in Knežević, S. (2008). Pričevanja: vizije onostranstva in posmrtno življenje. Ljubljana: Društvo Srbska skupnost.
- Rey, M. dr. (2000). Življenje po smrti. Ljubljana: Tomark.

7 PRILOGE

7.1 Vprašalnik raziskovalne naloge Je ali ni? – to je zdaj vprašanje (Povzeto in prilagojeno po knjigi Deppak Chopre Življenje onstran smrti)

Spoštovani, sva učenca osmega razreda in mlada raziskovalca. Letos naju zanima tabu tema, in sicer življenje po smrti, zato vas prosiva za sodelovanje v naslednji anketi:

1. Spol: M Ž
2. Starost: _____
3. Verujem v boga. DA NE NE VEM
4. Upam, da bom po smrti šel v nebesa. DA NE NE VEM
5. Ali boš prišel v nebesa, je odvisno od tega, ali si opravljaj dobra dela. DA NE NE VEM
6. Če veruješ v Boga, imaš več možnosti, da boš prišel v nebesa, kot če ne veruješ. DA NE NE VEM
7. Pekel je za kaznovanje grešnikov. DA NE NE VEM
8. Nebesa in pekel sta večna. DA NE NE VEM
9. Naj bom kaznovan ali naj dosežem odrešenje, izid bo pravičen. DA NE NE VEM
10. Pomirja me, če pomislim, da po smrti ne bom izginil. DA NE NE VEM
11. Nikoli ne bomo dobili znanstvenih dokazov o obstoju nebes in pekla. DA NE NE VEM
12. Kaj se zgodi potem, ko umremo, nam pove vera. DA NE NE VEM
13. Verjamem v pričevanja ljudi, ki so doživeli smrt. DA NE NE VEM
14. Obsmrtna doživetja, o katerih sem slišal in bral, utrjujejo mojo vero v nebesa in posmrtna življenja. DA NE NE VEM
15. V nebesih me bodo pričakali moji dragi, ki sem jih izgubil. DA NE NE VEM
16. Pričakujem, da se bom po smrti pridružil svojim dragim. DA NE NE VEM
17. Stiki z umrlimi so resnični. DA NE NE VEM
18. Reinkarnacija oziroma ponovno rojstvo je resnična. DA NE NE VEM
19. Kaj menite, se bo zgodilo z vami, ko boste umrli?

Vljudno se vam zahvaljujemo za vaš trud in nove izkušnje.

Tibor Novak in Anže Šibila